

Yayın Geliş Tarihi: 29.04.2021
Yayına Kabul Tarihi: 19.02.2022
Online Yayın Tarihi: 31.03.2022
http://dx.doi.org/10.16953/deusosbil.929880

Dokuz Eylül Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
Cilt: 24, Sayı: 1, Yıl: 2022, Sayfa: 329-380
ISSN: 1302-3284 E-ISSN: 1308-0911

Araştırma Makalesi

CUMHURİYET'İN ÖNEMLİ BİR SANAYİ YATIRIMI OLARAK KOCAELİ SEKA ÖRNEĞİ VE GELECEK İÇİN ÖNERİLER¹

Filiz AY*
Mercan EFE GÜNEY**
Sibel ECEMİŞ KILIÇ***

Öz

Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde başlayan modernite projesi, Cumhuriyetle birlikte ülkede planlı bir eyleme dönüşmüştür. Modernite projesi içinde, ekonomik bağımsızlık için planlı kalkınmaya ve sanayinin gelişmesine önem verilmiştir. İzmir İktisat Kongresi (1927) ve Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı (1934) bu süreçte sanayi yatırımlarının gerçekleşmesini sağlamıştır. Bu yatırımlar devrimleri ayakta tutan unsurlar ve ekonomik/sosyal kalkınma için temel gereksinimler olarak görülmüş ve devlet eliyle gerçekleştirilmiştir. Ülkenin modernleşme sürecindeki ilk adımlarından biri olarak Kocaeli SEKA bu sürecin aşamalarının izlenebildiği somut bir örnektir.

Cumhuriyetin ilk sanayi kuruluşu olan SEKA Kâğıt Fabrikası, Kocaeli ili için önemli bir endüstriyel miras değeri taşımakta ve bünyesinde barındırdığı yapılarla bir modernleşme modeli oluşturmaktadır. Kültürel ve endüstriyel mirasa sahip olan SEKA, geçmişe dair izlerin gelecek nesillere aktarıldığı mekânsal değerler içermektedir. Fabrika kuruluşundan (1936), kapatılmasına kadar (2004) geçen süreçte kente, kentlilere ve çalışanlarına sunduğu olanaklarla kentin belleğinde önemli bir yere sahiptir. Ancak, zaman içinde teknolojik gelişmelere uyum sağlayamadığına ve çevreye kirletici etkileri nedeniyle yer seçiminin uygun olmadığına karar verilmiş ve yavaş yavaş işlevini yitirmiştir. Fabrikanın

Bu makale için önerilen kaynak gösterimi (APA 6. Sürüm):

Ay, F., Efe Güney, M., Ecemiş Kılıç, S. (2022). Cumhuriyet'in önemli bir sanayi yatırımı olarak Kocaeli SEKA örneği ve gelecek için öneriler. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24 (1), 329-380.

¹ Makale, 2020 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Eğitim programında yer alan PLN 4122 Şehir Planlama Projesi VI dersi kapsamında Filiz Ay tarafından Prof. Dr. Sibel ECEMİŞ KILIÇ ve Doç. Dr. Mercan EFE GÜNEY danışmanlığında yapılan "Bir Sanayi Yapısının Kuruluş Hikayesi: Kentsel Bellek- SEKA Örneği" başlıklı çalışmanın verileri kullanılarak geliştirilmiştir.

* Yüksek Lisans Öğrencisi, İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, ORCID: 0000-0003-1054-8902, filizay98@gmail.com.

** Doç. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Şehircilik Anabilim Dalı, ORCID: 0000-0001-8498-4796, mercan.efe@deu.edu.tr.

** Prof. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Bölge Planlama Anabilim Dalı, ORCID: 0000-0003-3928-8462, sibel.ecemis@deu.edu.tr.

kapatılmasıyla sadece bir üretim yerinin işlevi sonlandırılmamış, kentlilerin ve çalışanlarının fabrikayla kurduğu özel bağ da etkilenmiştir.

İşlevi sona eren SEKA alanının, 2005 yılında belediyeye devredilmesi sonrasında, kente geri kazandırılması hedeflenmiştir. Kent tarihi açısından önem taşıyan bu alanın özgün fonksiyonları dışında ancak, özgün fonksiyonun oluşturduğu değeri koruyarak sürdürülmesi endüstriyel miras kavramı kapsamında değerlendirilmesini gerektirmektedir. Bu çalışmada kentin sosyal ve ekonomik yapısına etki eden SEKA'nın kıyı şeridi, taşıdığı tarihi ve endüstriyel yapıları, özellikle Sekapark Kentsel Dönüşüm Projesinin uygulanmasıyla birlikte değerlendirilecektir. Ayrıca, tüm alanın etkin ve verimli kullanımını sağlamak üzere, mevcut durumda görel olarak atıl kalan ve/veya kullanımında sınırlılıklar bulunan yapı ve alanlara ilişkin öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Modernite Projesi, Endüstriyel Miras, SEKA, Kocaeli*

KOCAELI SEKA AS AN IMPORTANT INDUSTRIAL INVESTMENT OF THE TURKEY REPUBLIC AND SUGGESTIONS FOR ITS FUTURE²

Abstract

The project of modernity, which started in the last period of the Ottoman Empire, turned into a planned action in the country with the Republic of Turkey. In this context, within the project of modernity, planned development for economic independence and the development of industry were given importance. The İzmir Economy Congress (1927) and the First Five-Year Industry Plan (1934) ensured the realization of industrial investments in this process. These investments were seen as the elements that sustain the revolutions and the basic requirements for economic/social development and were realized by the state. As one of the first steps in the modernization process of the country, the Kocaeli SEKA Paper Factory area is a concrete example where the stages of this process can be followed.

With the global crisis in the second half of the 20th century, the service sector began to become a predominant sector in industrial cities. Industrial areas, which used to be located in city centers in the past, started to be decentralized towards the periphery. In this process, production areas in city centers began to lose their usability in terms of both location and production due to technological obsolescence. With its locations covering large areas in city centers, it has become attractive in terms of new uses. The need to maintain these areas, which are also important in terms of urban history, except for their original functions, but maintaining the value created by the original function, has revealed the concept of industrial heritage.

After the transfer of the SEKA area, whose functioning ended, to the municipality in 2005, it was aimed to reuse. This area, which is important for the history of the city, needs

² The article was developed by using the data of the study titled "The Establishment Story of an Industrial Structure: Urban Memory-The Case of SEKA" conducted by Filiz AY under the consultancy of Prof. Dr. Sibel ECEMİŞ KILIÇ and Assoc. Dr. Mercan EFE GÜNEY, within the scope of the PLN 4122 Urban Planning Project VI course in Dokuz Eylül University, Faculty of Architecture, City and Regional Planning Education Program in 2020.

to be evaluated within the scope of the concept of industrial heritage, apart from its original functions, but maintaining the value created by the original function.

In this study, the coastline, historical and industrial structures of SEKA, which affects the social and economic structure of the city, will be evaluated especially with the implementation of the Sekapark Urban Transformation Project. In addition, in order to ensure the effective and efficient use of the whole area, suggestions have been developed regarding the buildings and areas that have relatively limited use in the current situation.

Keywords: *Modernity Project, Industrial Heritage, SEKA, Kocaeli*

GİRİŞ

Kent içerisinde kalan ve günümüzde işlevini sürdürmeyen sanayi alanları hem buldukları kentin sosyo-kültürel ve mekânsal yapısına etkileri ile hem de ulusal düzlemde ülkenin modernleşme sürecindeki yeri itibariyle önemlidir.

Ülkenin modernleşme sürecindeki ilk adımlarından biri olarak Kocaeli SEKA endüstriyel miras alanı bu sürecin aşamalarının izlenebildiği somut bir örnektir. Bu çalışmanın çıkış noktası, temel olarak, modernleşme ve sanayileşme ilişkisi kapsamında seçilen alanın tarihsel süreçte geçirdiği fiziksel değişimi tespit ve analiz etmek ve ardından da bir endüstri mirası alanı olarak yeniden işlevlendirilmesine yönelik öneriler geliştirmektir. Sekapark alanının seçilme nedeni, dönemine ait benzer amaç ve içerikteki tesislere ilişkin daha çok çalışma yapılmış olmasına karşın bu alanı Türkiye'nin Modernleşme süreci kapsamında tartışan çalışmaların sınırlı sayıda olmasıdır.

Türkiye'de yakın dönemde ilgi görmeye başlayan endüstriyel miras alanlarının, daha çok ekonomik değeri ile ilgilenilmiş ve sonuçta çoğunlukla döneminin toplumsal ve kültürel değeri geri planda kalmıştır (Karadağ ve İncedere, 2020). Oysaki, alanda hazırlanan ve bir bölümü uygulanan Sekapark Projesi temelde sosyal ve kültürel değerlerin korunarak alanın işlevlendirilmesini amaçlamaktadır. Bu nedenle projenin ve uygulamaların bu anlamda değerlendirilmesi de önem taşımaktadır. Dolayısıyla çalışma yukarıdaki amaca ek olarak, Kocaeli örneği üzerinden endüstri miras alanlarının tespiti ve korunmasının önemini ortaya koymanın yanı sıra, konuya ilişkin farkındalığı sağlamak için gerekli olan vaka çalışmalarını artıran bir özellik taşıması yönüyle de literatüre katkı sağlayacaktır. Bu sayede bir endüstriyel miras alanının Cumhuriyetin erken dönem modernleşme sürecinin bir parçası olmasına vurgu yapılırken alanda bu dönemden geriye kalan yapı ve izlerin korunması, sürdürülmesi ve yeni işlevlerle kullanılabilir olması amaçlanmıştır. Bu amaca yönelik olarak metin, mevcut plan, proje ve uygulamaları birlikte değerlendirmesi; alanın değişimini modernleşme sürecinin dönemleri doğrultusunda ayrıntılı biçimde analiz etmesi ve bu doğrultuda öneriler geliştirmesi itibariyle özgün bir çalışmadır.

Çalışmada aşağıda aşamaları ile belirtilen bir yöntem izlenmiştir:

Öncelikle Türkiye'nin modernleşme ve sanayileşme sürecine ilişkin ve ardından bu süreçte oluşan endüstriyel miras alanlarının korunması, sürdürülmesi ve yeniden işlevlendirilmesine ilişkin ilgili literatür incelenmiştir. SEKA'nın kendi gelişim/dönüşüm sürecindeki önemli kırılma noktaları ile ilgili literatüre göre belirlenen Türkiye'nin modernleşme sürecindeki dönemler ilişkilendirilmiştir. Türkiye'nin modernite projesi dört aşamada incelenebilir. Bu dönemler 1850'lerden Cumhuriyet ilanına kadar; Cumhuriyetin ilk yıllarından 1950'li yılların ikinci yarısına kadar; 1950'lerin ikinci yarısından 1980'lerin başına kadar olan zaman dilimleri ve 1980 sonrası olarak tanımlanabilir (Tekeli, 1995). Tanımlanan her dönem için önemli sosyal ve mekânsal değişimler özetlenmiştir. Ek olarak SEKA'nın kendine özgü kırılma noktaları da dikkate alınarak alt dönemlere ilişkin dönem yapılarını gösteren haritalar oluşturulmuştur. Bu aşamada farklı dönemlere ilişkin gazete, dergi ve yayınlardan, plan ve proje çalışmaları verilerinden, kişisel görüşmelerden ve fotoğraflardan yararlanılmıştır. Bu sayede her döneme ilişkin somut ve somut olmayan miras değerleri ortaya konulmuştur.

İkinci aşamada alanın mevcut durumunun ortaya konulmasına yönelik yerinde yapılan çalışmalar sonucunda elde edilen analiz, tespit ve değerlendirmelere yer verilmiştir.

Üçüncü aşamada Koruma Amaçlı İmar Planı ve Sekapark Projesi ile mevcut durum karşılaştırmalı olarak incelenmiş, bu plan ve projelerin uygulanma durumu ile ilgili ayrıntılı değerlendirmeler sunulmuştur. İlk üç aşama alanın kentsel bellekteki yeri ve önemini sürdürmeye yönelik önerilerin belirlenmesi için altlık oluşturmuştur.

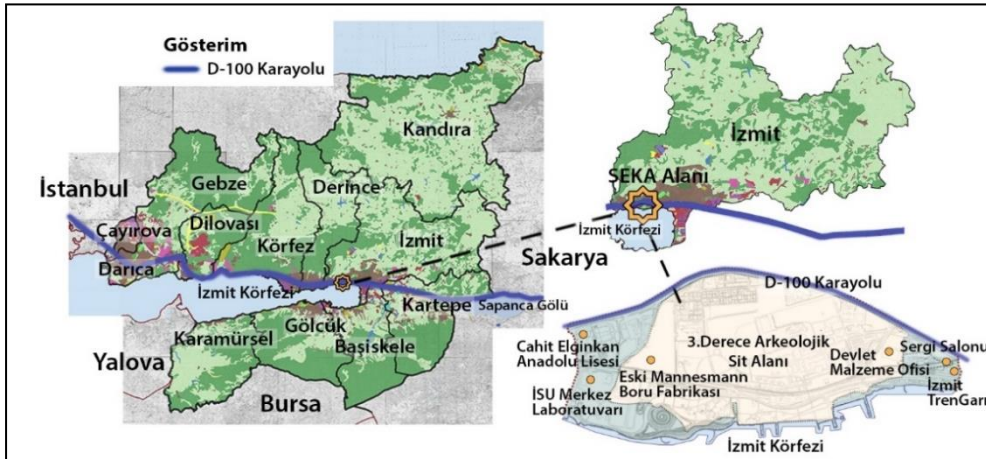
Son aşamada alanın "endüstriyel miras alanı" olarak korunması ve sürdürülmesine yönelik genel ilkeler belirlenmiş ve bu doğrultuda yeni işlevlendirme önerileri geliştirilmiştir.

1934 yılında yürürlüğe konan Birinci Beş Yıllık Sanayileşme Planı'nda kâğıt ve selüloz üretimi öncelikli alanlar arasında tanımlanmış, plana uygun biçimde 1936 yılında işletmeye açılan SEKA Selüloz ve Kâğıt Fabrikaları, erken Cumhuriyet döneminin modernleşme projesinin ilk kuruluşlarından biri olmuştur. Kocaeli'nde 20. yüzyılda kentsel kimliğin ve bütünlüğün bir parçası haline gelen sanayiyle birlikte SEKA Kâğıt Fabrikası, döneminin diğer sanayi alanlarında olduğu gibi sadece endüstriyel üretim üzerine yoğunlaşmamış, eğitim, sosyal ve kültürel alanda şehir yaşamına öncülük etmiş; sineması, tiyatrosu, radyosu, yazlık tesisleri ve spor kulüpleri ile ortak yaşam alanlarında etkin rol üstlenerek İzmit'e büyük ölçüde katkı sağlamıştır. Çeşitli aktivitelerle sanayi aydını yaratma ve böylece modern toplum oluşumunu destekleme çabaları SEKA'nın sosyal misyonu olmuştur (Köse, 2018; Turgut Gültekin, 2016). Bu nitelikleri ile kent belleğinde önemli izler bırakmış, güçlü bir sosyal yaşam kaynağı olmuş, kent kimliği için önemli bir aidiyet kavramı yaratmıştır.

1998 yılında Özelleştirme Yüksek Kurulu SEKA İzmit işletmesinin kapatılmasına karar vermiş ve alan 2005 yılında çalışanları ve varlıklarıyla birlikte Kocaeli Büyükşehir Belediyesi'ne devredilmiştir. Bir endüstriyel miras alanı olan bölgede tesisin kentsel hayata yeniden kazandırılması için iki önemli proje gerçekleştirilmiştir. Bunlardan biri Sekapark Projesi, diğeri ise Fabrika Yapılarının yeniden işlevlendirmesine yönelik Kâğıt Müzesi ve Bilim Merkezi projesidir (Cengizkan, 2006; Çömlekçioğlu Kartal, 2009; Tunçelli vd., 2020). SEKA bünyesinde yer alan stok alanlarının Sekapark alanına dönüşmesine yönelik uygulama hem bir kentsel dönüşüm hem de kıyıda yer alması nedeniyle kıyı projesi örneğidir. Tarihsel süreç içerisinde birçok yeniliğin olduğu ve Kocaeli için çok önemli bir imge haline gelen SEKA endüstriyel alanının bir bölümünün, rekreasyon alanına dönüştürülmesi kentsel bir alana yeniden işlev kazandırılmasına önemli bir örnek oluşturmaktadır (Çömlekçioğlu Kartal, 2009; Gemici, 2011). Çalışma bu kapsamda SEKA'yı geçirdiği süreci ile birlikte inceleyerek bir arşiv dokümanı olmanın yanı sıra bugün planlanan/uygulanan kullanımlarını değerlendirerek yerin benzersizliğini ve hafızasını korumak ve sürdürmek kapsamında öneriler geliştirerek tarihsel bellek alanının değerinin sürdürülmesine katkı koymayı amaçlamaktadır. Ek olarak çalışma, tüm alanın etkin ve verimli kullanımını sağlamak üzere, mevcut durumda görece olarak atıl kalan ve/veya kullanımında sınırlılıklar bulunan yapı ve alanlara ilişkin öneriler geliştirmiştir.

Kocaeli'nin merkez ilçesi olan İzmit'te kurulan SEKA Kâğıt Fabrikası, 105 hektarlık 3.derece arkeolojik sit alanı sınırları içerisinde yer almaktadır. Alan, güneyinde İzmit Körfezi; kuzeyinde D-100 Karayolu; batısında Eski Mannesmann Boru Fabrikası (mevcutta boş arazi) ve doğusunda Devlet Malzeme Ofisi (mevcutta spor tesisi) ile sınırlanmıştır. Önemli sınırlayıcılar dikkate alınarak SEKA alanı ve çevresini kapsayan 150 hektarlık bir çalışma alanı belirlenmiştir. Alanın daha iyi tanıtılması için çevresiyle olan ilişkisi Şekil 1'de verilmiştir.

Şekil 1: SEKA'nın Konumu ve Çalışma Alanı Sınırı

Kaynak: Yazarlar tarafından üretilmiştir.

TÜRKİYE’DE MODERNLEŞME VE ENDÜSTRİYEL MİRAS ALANLARI

Literatür incelemesi sonucunda konu, modernleşme ve sanayileşme süreci, bu sürecin günümüz endüstriyel miras alanlarının oluşumuna etkisi; endüstriyel miras alanlarının korunması, sürdürülmesi ve yeniden işlevlendirilmesi ve her ikisini birarada ele alan çalışmalar olmak üzere üç başlık altında ele alınmıştır. Bu sayede Kocaeli Sekapark alanı Türkiye sanayileşme sürecini yansıtan bir örnek olarak incelenecek ve alanın bir endüstriyel miras alanı olarak literatürdeki yeri ortaya konacaktır.

Türkiye’nin Modernleşme ve Sanayileşme Süreci

Cumhuriyetin ilk döneminde uygulanması hedeflenen modernite projesi içinde, iktisadi bağımsızlığın sağlanması açısından planlı kalkınma ve mekânsal stratejilere önem verilmiş, bu kapsamda sanayinin gelişimi öncelikli tutulmuştur. 1923 sonrasında, özel sektör yatırımlarının teşvik edilmesi hedeflenmiş, ancak arzulanan gelişmeye ulaşılamaması nedeniyle devletin bu konuda izleyeceği politikaları belirlemek üzere iki önemli adım atılmıştır. 1927 yılında İzmir’de bir İktisat Kongresi düzenlenmiş, ardından 1929 ekonomik krizinin etkileri ile ülkenin sanayileşmesi için yeni bir kalkınma planı (Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı) açıklanmıştır. Bu plana göre devlet, ülkenin sanayileşmesinde lider rolü almaya karar vermiştir. Sanayi yatırımlarına, siyasal olarak yaşanan devrimlerin sürekliliğini sağlayacak bir unsur ve ekonomik ve sosyal kalkınma hedefine ulaşmak için temel bir çağdaşlaşma projesi olarak yaklaşmıştır (Asiliskender, 2008, 2009).

Bu planın ardından ülkenin farklı kentlerinde İngiltere, Almanya, Sovyetler Birliği gibi devletlerin de destekleri ile çok sayıda Kamu İktisadi Teşebbüsü Yerleşkesi açılmıştır. Bunlar, şeker, tekstil, demir-çelik, kömür gibi sektörlerde uzmanlaşan yerleşmelerdir (Arıtan, 2008). Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı ile devlet, sanayileşmede önderlik görevini üstlenerek, özel sektöre yol göstermek istemiştir (Asiliskender, 2000). 1934 yılında uygulamaya konulacak olan Birinci Beş Yıllık Sanayi Planının temel hammaddeleri yurt içinde üretilen veya üretilecek olan sınav tesislere, büyük sermaye ve ileri teknoloji gerektiren projelere öncelik verdiği ve kuruluş kapasitelerinin iç tüketimi karşılayacak düzeyde tutulmasını önemseydiği görülmektedir. Planda öngörülen yatırımların gerçekleştirilmesi için 44 milyon lira ayrılmış olup, sektörler göre paylar açısından Kocaeli’de kurulması öngörülen kağıt ve selüloz sanayisi için %12,1’lik pay ayrılmış ve bu pay, dokuma ve maden sektörünün ardından üçüncü sırada yer almıştır (Yücel, 2014). Kağıt ve selüloz için ayrılan pay üçüncü sırada görünmekle birlikte, bu payı tek başına bir il almıştır. Bir başka deyişle diğer sektörlerin yüksek oranının nedeni bu sektörlerin birden fazla ilde konumlanmasının öngörülmesidir.

Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı ile yapılması öngörülen fabrikaların yerleri demiryolu güzergahı üzerindeki küçük Anadolu kentlerinde seçilmiştir (Tekeli, 1999). Buna göre sanayi kuruluşları ve tesis yerleri şöyledir (Gürkan, 2019; Özdemir, 2004):

- Kimya sanayii: Suniipek (Gemlik), Semikok (Zonguldak), Gülyağı (Isparta), Hamizi kibrit (İzmit), Super fosfat (İzmit), Klor ve süt kostik (İzmit)
- Toprak sanayii: Seramik (Kütahya), Cam ve Şişe (Paşabahçe-İstanbul), Çimento
- Demir sanayii (Karabük)
- Kâğıt ve Selüloz sanayii (İzmit)
- Kükürt sanayii (Keçiborlu)
- Süngercilik (Bodrum)
- Pamuk mensucat sanayii (Bakırköy, Kayseri, Ereğli, Nazilli ve Malatya’da iplik ve dokuma. Iğdır’da iplik)
- Kamgarn sanayii “Merinos” (Bursa)
- Kendir sanayii (Kastamonu)

1933 yılında özel bir kanunla kurulan Sümerbank Umum Müdürlüğü’nce pek çok Anadolu kentinde fabrikalar faaliyete geçmiştir. Sanayileşme sayesinde ekonomik kalkınma ile bir taraftan mekân ve sosyal-kültürel yapı bir taraftan da örgütsel yapı güçlenmiştir. Devrimler ile ulaşılmaya çalışılan mekânsal ve sosyal yaşam biçimini temsil eden yerleşim alanları olarak bu sanayi yerleşkeleri, Anadolu kentlerinin yeniden yapılanması ve değişimin ivmelendirilmesinde önemli rol oynamıştır. Bu bakışla, erken Cumhuriyet dönemi mimarlık hareketlerinde, sanayileşmenin özel bir önemi bulunmaktadır (Asiliskender, 2009).

Bir yandan sanayi tesisleri ve bu tesislerle birlikte yapılan konutlar ve sosyal altyapı alanları (market, sinema, tiyatro, spor alanları vb.) oluşturulmaya çalışılan 'modern' kimliğin tanımlanmasında rol oynamıştır. Yerleşkeler, “çalışanlarına ve kentliye Cumhuriyet modernleşmesinin modellerini” sunmuş, “kadınlı-erkekli kolektif yaşama açılımına katkılar” sağlamıştır (Aritan, 2004; Asiliskender, 2009).

Türkiye’nin modernite projesi dört aşamada incelenebilir. Bu dönemler;

- 19. yüzyılın ikinci yarısından Cumhuriyet ilanına kadar olan süre,
- Cumhuriyetin ilk yıllarından 1950’li yılların ikinci yarısına kadar olan süre,
- 1950’lerin ikinci yarısından 1980’lerin başına kadar olan süre,
- 1980 sonrası olarak tanımlanabilir (Tekeli, 1995).

Bu makalenin konusunu oluşturan SEKA alanı 1936 yılında kurulduğundan, bu alana ilişkin sanayileşme ve modernleşme ilişkisi ikinci döneme aittir. Cumhuriyetin kuruluşuyla başlayan ikinci dönemde, uygulanması hedeflenen modernite projesi içinde sanayileşme ve onun mekânsal organizasyonu önemli bir yer tutmuştur.

1950-1980 döneminde ise çok partili siyasal yaşama geçilmesi ve hızlı bir kentleşme süreci sonucunda modernite projesinde önemli değişiklikler ortaya çıkmıştır (Tekeli, 1995). Bu dönemde tarımsal alanın pazar için üretime geçmesi bakımından önemli gelişme sağlanırken, sanayi alanında gelişim sınırlı kalmıştır.

1980 sonrasında ise dışa dönük bir ekonomik politika izlenmeye başlamıştır. Bütün bu süreçlerin yansımalarını Kocaeli Sekapark örneği üzerinden de izlemek mümkündür.

Endüstriyel Miras Alanlarının Korunması, Sürdürülmesi ve Yeniden İşlevlendirilmesi

Neoliberal Politikalar, kent mekânının yeniden şekillenmesinde etkili olmuş ve sonuçta kent merkezindeki endüstriyel alanların ve binaların terk edilmesine yol açmıştır. Paralel süreçte gelişen kentsel dönüşüm ve yenileme eğilimlerinin hız kazanması da bu endüstri miras alanlarının korunması ve işlevlendirilmesine gerekli önemin verilmesini engellemiştir. Yine aynı dönemde kent içindeki sanayinin desantralizasyonu ve geleneksel sanayi işletmelerinin kent dışına taşınması süreci yaşanmıştır.

Neoliberal politikalar tüketimi temel aldığından, tüketim odaklı yerler ve bu yerlere uyum sağlayacak kişiler kurgusundan hareket etmiştir. Tüketim odaklı yerleri kent içindeki merkezi konumda olan yerlerden seçmiş ve çok ve çeşitli sayıda kullanımı bir arada barındıran yapılar inşa etmeyi özendirmiştir. Bu haliyle pek çok kent birbirine benzemiş, kendi yerel kimlik unsurlarını öne çıkaramamış veya kaybetmiştir. Dolayısıyla özelleştirme süreci endüstriyel miras alanlarının korunarak sürdürülmesi fikri ve uygulamasının tam karşısında bir konumdadır.

Önceki dönemde egemen olan Ulus Devlet Modeli terk edilmeye başlanmış: böylece Devlet üretime yönelik yatırımlar gibi daha önce üstlenmiş olduğu eğitim, sağlık vb. kamusal hizmetlerin sunumundan da büyük ölçüde elini çekmeye başlamıştır. Tüm bu hizmetlerin tamamen özel sektör tarafından sağlanmasının bekleniyor olması kent üzerindeki kullanım fonksiyonlarının belirlenmesinde kamusal planlamanın rolünden daha çok özel sektör yatırımcılarının tercih ve taleplerinin belirleyici olması ile sonuçlanmıştır. Bu durum sosyal altyapı alanlarının oluşturulması, kamu kullanımına yönelik yeniden işlevlendirme çalışmaları vb. konularda planlama açısından sınırlılıklar/engeller getirmiştir.

Endüstriyel miras alanlarının korunarak işlevlendirilmesi belirtilen sorunların çözümünde fırsat olarak görünmektedir. Ancak bu alanların korunmasına yönelik yaklaşımın Türkiye’de geç gündeme gelmesi pek çok alanın bu fırsatı kullanamamasına neden olmuştur. Geriye kalan alanlar bu nedenle özel anlamlar taşımaktadır.

Sanayileşme sürecinin öncüsü olan ülkelerde, endüstriyel miras alanlarının yeniden işlevlendirilmesi ile ilgili yapılan çalışmalar, kentin sosyo-ekonomik kazanımları olarak görülmüş ve endüstriyel miras alanları olarak dikkat çekmeye başlamıştır (Karadağ ve İncedere, 2020). Türkiye’de ise ancak 1990’lardan sonra konuya yönelik duyarlılık ve eş zamanlı olarak ilgili akademik çalışmalar da artış göstermiştir (Karadağ ve İncedere, 2017; Kayın, 2001, 2013; Köksal, 2005, 2008, 2013, 2015). Kent kimliğinin sürdürülebilirliği açısından endüstri mirasının

korunması ve yeniden işlevlendirilerek kentin mekânsal yapısı ve toplumsal yaşantısı ile bütünleştirilmesi, yakın zamanda önemli bir yaklaşım olarak kabul edilmektedir. Özellikle postmodernizm dönemi ile öne çıkan “yer”, “insan” ve “bellek” kavramlarının kent araştırmalarına yeni bir bakış açısı getirdiği de söylenebilir (İncedere, 2019). Dolayısıyla endüstri tarihi, endüstriyel miras, endüstriyel miras alanı, endüstriyel arkeoloji kavramları önemli hale gelmiştir.

Endüstri tarihi, teknoloji, mimari ve toplumsal yapı hakkında kültürel ve bilimsel değer taşıyan alanlar, yapılar, kalıntılar ve izler gibi maddi öğelerin yanı sıra endüstriye bağlı yaşam biçimi ve aktiviteleriyle birlikte maddi olmayan unsurlarla da (yerin ruhu) ilgilenmektedir (Nizhny Tagil Charter, 2003). Endüstri mirası kavramı ise, ICOMOS’un “Endüstriyel Miras Alanları, Yapıları ve Peyzajını Koruma İlkeleri” kapsamında “endüstriyel yapılar, kompleksler, alanlar ve endüstriyel peyzajın yanı sıra devam eden ya da geçmişteki üretim biçim ve sürecinin, hammadde çıkarımı ve ürüne dönüştürülmesinin ve ilgili enerji ve ulaşım altyapılarının göstergeleri olan yapı ve ekipmanları kapsar” biçiminde tanımlanmıştır. Bu kapsam ile endüstri miras alanı “amaçları, tasarımı ve değişim süreçleri açısından çeşitlilik gösteren ve endüstrinin gelişiminde esas olan maddi ve maddi olmayan oluşumları, bileşenleri, mekanizmaları, işlem alanları ve endüstri ile biçimlenen yaşam ve alanları” olarak ifade edilmektedir (ICOMOS, 2011). Endüstriyel Arkeoloji ise endüstri mirasının somut veya soyut bütün belgeleri, endüstriyel üretimi oluşturan yapıları, yerleşim dokusunu ve üretim mekanizmasına ilişkin her türlü yazılı ya da yazılı olmayan verileri yerinde inceleyen, belgeleyen ve bu yönüyle de mühendislik, planlama, tasarım, koruma vb. farklı meslek gruplarının etkilediği disiplinler arası bir bilim alanıdır (Martin, 2009, ss. 285–297; Trinder, 2012, ss. 17-22).

Tanımlar incelendiğinde kent içinde kalan önemli sanayi alanlarının endüstri tarihi ve endüstriyel miras açısından önemli olduğu ve sonuçta kentsel bellek ve kent kimliğine katkı sağladığı anlaşılmaktadır. Bu mekânlar, eski kullanıcılarının kimliğini oluşturur ve mekâna bağlılık duygusu ile kolektif hafızalarda önemli bir yere sahiptir (Crinson, 2005; Mellor, 2012; Strangleman, 2012; Till, 2012). Çünkü bu sanayi alanları buldukları çevre için, bir sembol haline gelmekte ve bir anı değeri taşımaktadır. Bu özellikleri ile yerel halkın belleğinde yer edinirken, kentsel gelişime ve kent ekonomisine katkı sağlamıştır. Dolayısıyla bu alanlar endüstriyel miras açısından korunması gereken mekânsal izler barındırırlar.

Kentsel kimlik, süreklilik ve birikimin bir sonucudur. Burada yere ve mekâna verilen anlamlar ve bu anlamların etrafında oluşan bağlılıklar sözü edilen mekânsal izlerin oluşmasında ve sürdürülmesinde etkilidir. Dolayısıyla, endüstriyel yapılar, özgün kullanımlarının sonlanmasından sonra da kolektif bellek ve ortak geleneklerle, ortak yaşanmış bir tarih duygusu içerisinde aidiyet duygusunun korunmasını sağlamaktadır (Büyükarşlan ve Güney, 2015). Kentsel bellek ve kültürel miras hem sosyal hem de zaman boyutunda birleştirici ve bağlayıcı bir nitelik taşır. Sanayi alanları "çoklu zaman katmanları ve kültürel aktiviteleri temsil

ettiğinden, mekânın ve insanların kimliğinin bir parçası” (Loures, 2008) olarak endüstriyel miras açısından ele alınmaları ve incelenmeleri önemlidir.

Türkiye’deki Endüstriyel Miras Alanlarının Modernleşme Çerçevesinde Ele Alınması

Endüstriyel miras alanlarının korunması (Aras ve Maşat Özdemir, 2013; Eldek, 2007; Gültekin, 2016; Karadağ ve İncedere, 2020; Saner, 2012), yeniden işlevlendirilmesi (Feroğlu, 2008; Kıraç, 2013; Köksal ve Ahunbay, 2006; Saner, 2012; Tanyeli, 2000), kentsel bellekteki yeri ve kent kimliği ile ilişkisi (Aktin, 2020; Avsan vd., 2020; Sadioğlu ve Yürük, 2020; Topaloğlu ve Beşgen, 2017) ve Türkiye’nin modernleşme sürecindeki yeri (Arıtan, 2004, 2008; Asiliskender, 2002, 2004, 2009; Tekeli, 1995, 2003a, 2003b, 2004, 2010) konularında yapılmış farklı çalışmalar bulunmaktadır. Kuruldukları dönem itibariyle Kocaeli Kağıt Fabrikası’na benzer dönemde (Birinci Sanayi Planı Döneminde) kurulan tesisler üzerine olan ve/veya bu miras alanlarını Türkiye Modernleşme sürecine koydukları katkı açısından ele alan bazı çalışmalar aşağıda özetlenmiştir.

- “Kapitalist/Sosyalist Modernleşme Modellerinin Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlığının Biçimlenişine Etkileri – Sümerbank KİT Yerleşkeleri Üzerinden Yeni Bir Anlamlandırma Denemesi” isimli doktora tezi Erken Cumhuriyet Dönemi yapıları olarak Sümerbank KİT Yerleşkelerinin mimari, toplumsal, sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik etkilerini ortaya koymuştur (Arıtan, 2004).
- “Erken Cumhuriyet’in ‘Modern’ Mirası: Sümerbank Kayseri Bez Fabrikası ve Lojmanları” isimli çalışmada 1934 yılında Kayseri’de kurulan Sümerbank Kayseri Bez Fabrikası ve Lojmanları, Türkiye’de modernleşme süreci ve sanayileşme politikaları ekseninde ele alınmıştır. Her fabrika, konut alanıyla, ulus-devlet oluşumu ve modernleşme hedefini gerçekleştirmek için bir adım olarak görülmüş ve bugünün endüstriyel miras alanı olarak sunulmuştur (Asiliskender, 2004).
- “Endüstriyel Mirasın Korunması ve Turizm Açısından Değerlendirilmesi: Zonguldak” isimli çalışmanın konusunu Cumhuriyet döneminin ilk sanayi tesislerinden biri olma özelliği taşıyan “Üzülmez Kok Fabrikası” oluşturmaktadır. 1935 yılında açılan tesis yeni teknolojilerle geliştirilemediği için ömrünü tamamlayarak 1970’te kullanım dışı kalmıştır. Bir süre atıl vaziyette kaldıktan sonra 1988’de yıkılan fabrikanın sadece 63 metre uzunluğundaki bacası kalmıştır. Baca ise, Karabük Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu’nca sanayi mirası olarak koruma altına alınmıştır. Çalışma ile endüstriyel miras alanlarının turizm açısından değerlendirilmesinde önem ve öncelik verilmesi gereken kriterlerin tespiti hedeflenmiştir (Gülay, 2019).
- “Erken Cumhuriyet Döneminde Kamusal Mekânda Modernliğin Temsili: Isparta Kenti Örneği” adlı çalışmada Birinci Sanayi Planı ve Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı doğrultusunda başlayan imar faaliyetleri kapsamında

1935 yılında modern Gülyağı Fabrikası'nın inşa edilmesi ile kent ekonomisine ve sosyo-kültürel yapısına olumlu etkisi anlatılmıştır (Gürkan, 2019).

- “Endüstriyel Mekân ve Kentsel Hafıza; Sümerbank Denizli İplik Fabrikası Üzerinden Bir Değerlendirme” isimli çalışmada ağırlıklı dönemine ait yerel dergi ve gazeteler üzerinden fabrikanın kentsel hafızadaki yerine ilişkin inceleme ve değerlendirmelere yer verilmiştir. Hatırlamaya olanak sağlayan tanıkların gündeme taşınmasının önemi vurgulanmıştır (Avsan vd., 2020).

Cumhuriyet Döneminde, devletçi bir anlayışla ulus kimliğinin inşasında, modern kentleşme ve mimarlık önemli bileşenler olarak kabul edilmiştir. Bu süreçte sanayileşme, gerek kentsel gelişimin gerekse sosyal yapının önemli belirleyicilerinden biri olmuştur. Kurulan sanayi alanlarıyla birlikte oluşturulan konut alanları ve sosyal altyapı alanları yeni modern toplum yapısını da oluşturan temel unsurlardır. Ulusal düzeyde bu anlamı taşıyan tesisler kent ölçeğinde ise faaliyet gösterdikleri süreçlerde kentsel mekânda ve toplumsal yapıda neden oldukları değişikliklerle kentin kimliğinde ve tarihinde ve sonuçta kentsel bellekte önemli birikimler yaratmışlardır.

Bütün bu değerleri ile birlikte korunmaları ve yaşatılmaları, gerek ulusal gerekse de yerel kimlik açısından önem taşıyan bu tesislerin bir bölümü, özelleştirme süreçleri ile birlikte kullanılmaz/atıl alanlar haline gelirken, bir bölümü ise tamamen kaybedilmiştir. Bu durum dikkate alındığında tesislere ve onlarla bütünleşen kentsel fonksiyon alanlarına yönelik kamusal kullanım olanaklarını artıracak özel projelerin geliştirilmesi önemli görülmektedir. Bu yaklaşım bir yandan buldukları kentin sosyal altyapı alanlarının artmasını sağlarken, aynı zamanda özgün işlevlerini sürdürdükleri dönemi hatırlatan kentsel imgeler olarak korunmalarına etki edecektir. Kent kimliği ve kültürel süreklilik açısından bu alanların endüstriyel miras değerleri ile korunması bu anlamda önem taşır. Konuya yönelik akademik çalışmalar bu önemi ortaya koymanın yanı sıra, birer kentsel imge olan ve bugün varlığını sürdüren ve/veya sürdürmeyen yapı ve alanların geçirdikleri sürece ilişkin kalıcı belgeler haline gelmiştir.

SEKA ALANI DÖNÜŞÜM SÜRECİ

Cumhuriyetin ilk sanayi tesislerinden biri olarak Birinci Sanayi Planı ile kurulan SEKA Kağıt Fabrikası, bu güne kadar yaşadığı dönüşümlerle gerek sektör gerekse de Türkiye sanayinin dönüşüm süreci açısından önem taşımıştır. İzmit sahip olduğu konum itibarıyla her dönem yerleşime konu olmuştur. SEKA'nın kurulduğu alanın tarihi Roma Dönemine dayanmaktadır. Alanın tamamı 3. Derece arkeolojik sit alanıdır, kalıntıların bulunduğu alanlar ise 1. Derece arkeolojik sit alanı olarak belirlenmiştir. Kentin Cumhuriyet dönemindeki ilk planı 1935 yılında Hermann Jansen tarafından yapılmıştır (İzmit SEKA'nın Dönüşümü, bt.a).

İzmit'de Kağıt Fabrikasının kurulması konusunda Mehmet Ali Kağıtçı önemli rol oynamıştır. 1899 yılında Heybeliada'da dünyaya gelen Kâğıtçı,

Cumhuriyetin ilk dönemlerinde yaptığı çalışmalarla ve başarılarıyla ön plana çıkmıştır. Türkiye’de hammaddesi bol olan kâğıt üretimini gerçekleştirebilmek ve kâğıt fabrikası kurabilmek adına yaşamını kimyaya adanmış birisidir (Şekil 2) (Sarıoğlu, 2008; SEKA Kâğıt Müzesi Arşivi, 2014). 1933 yılında I. Beş Yıllık Sanayi Planı’nda devletçi uygulamaların izlenileceğinin belirtilmesinden sonra 1934 yılında Sümerbank Umum Müdürlüğü’nde göreve başlayan Mehmed Ali “Kâğıtçı” soyadını alarak İzmit’te Kâğıt ve Karton Fabrikası’nın temellerinin atılmasında çaba göstermiştir. Fabrikanın kurulmasından 5 yıl sonra 1941 yılında Kâğıtçı’nın Sümerbank Selüloz Sanayi Müessesesindeki görevine son verilmiştir (SEKA Kâğıt Müzesi Arşivi, 2014).

Fabrikanın nereye kurulacağı, Kâğıtçı’nın yıllarca yaptığı çalışmalar sonucunda belirlenmiştir. Nakliye, tatlı su ve hammadde kaynaklarına yakın olması sebebiyle fabrikanın kurulacağı ilin İzmit olmasına karar verilmiştir (SEKA Kâğıt Müzesi Arşivi, 2014).

Şekil 2: Mehmed Ali Kâğıtçı Hakkında Gazete Görselleri

Kaynak: SEKA Dergisi Yayın Kurulu, (1984). SEKA’da önemli günler. *SEKA Dergisi*, (2), ss. 12.

SEKA’nın kuruluşundan, 2005 yılında faaliyetinin sona ermesi ve Kocaeli Büyükşehir Belediyesi’ne devrine kadar olan süreçte dönüşümü, Türkiye’nin modernleşme sürecinde belirgin kırılma noktaları dikkate alınarak üç dönem altında irdelenmiştir. Bu üç dönemin temel nitelikleri ve bu dönemler içinde SEKA özelinde önemli kırılma noktaları aşağıda özetlenmiştir.

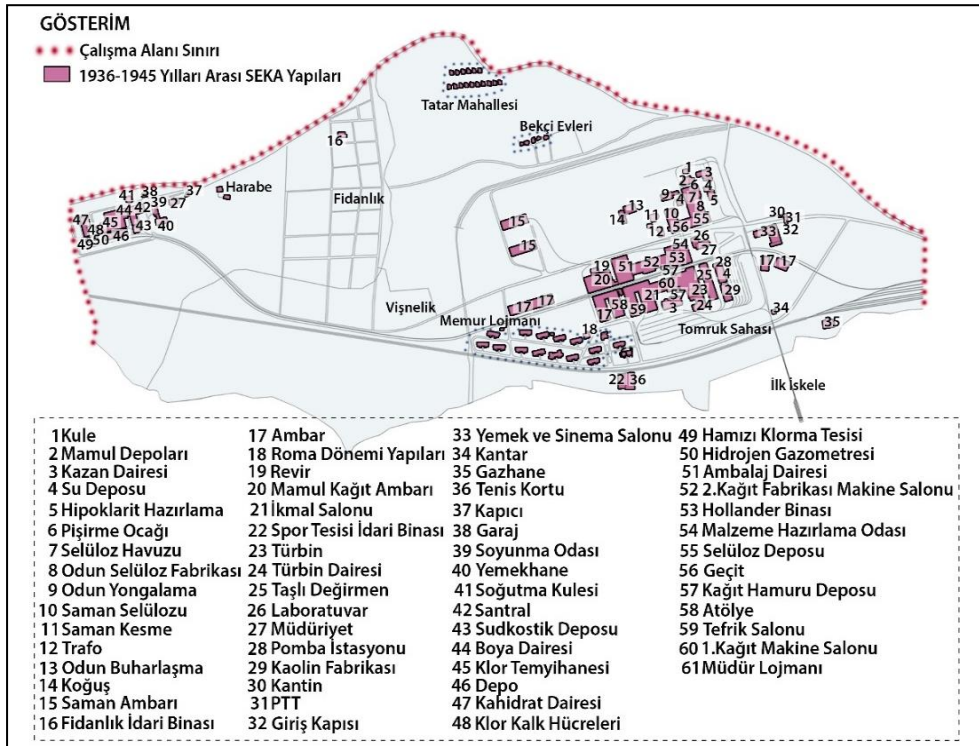
1.Dönem (1936-1955) SEKA Yapıları

1930’larda global düzeydeki ekonomik kriz nedeniyle devletçi politikalar öne çıkmış, ulusal refah devleti modeli kabul görmeye başlamıştır. Bu kapsamda

Türkiye’de de devlet eliyle sanayileşmenin sağlanması için Birinci Sanayi Planı hazırlanmıştır. 1936 yılında Kocaeli’nde kurulan Seka Kağıt Fabrikası da bu plan ile öngörülen önemli sanayi yatırımlarından biridir. Türkiye bu dönemde çok partili siyasal yaşama geçmiş ve kentleşme süreci hızlanmıştır. SEKA da kentleşme sürecine etki eden unsurlardan biri olmuştur.

18 Nisan 1936 tarihinde ilk kâğıt üretiminin ardından 1.Kâğıt Fabrikası’nın işletmeye alınmasıyla Selüloz Fabrikası’nın temeli de atılmıştır. İzmit Kâğıt ve Karton Fabrikası 1938 yılında “Sümerbank Selüloz Sanayii Müessesesi” adını almıştır. 2. Kâğıt Fabrikası üretime 1944 yılında başlamıştır. Bu dönemde fabrikaları destekleyecek ve selüloz üretimi yapabilecek başka tesislerin kurulma çalışmalarına başlanılmıştır.1938 yılında temeli atılan ve Türkiye’nin ilk elektrokimya tesisi olan Klor ve Alkali Fabrikası 1945 yılında yapılan açılış töreni ile faaliyete geçmiştir (Şekil 3) (Dölen, 2014; İzmit SEKA’nın Dönüşümü, bt.b; Köse, 2018; SEKA Dergisi Yayın Kurulu, 1984).

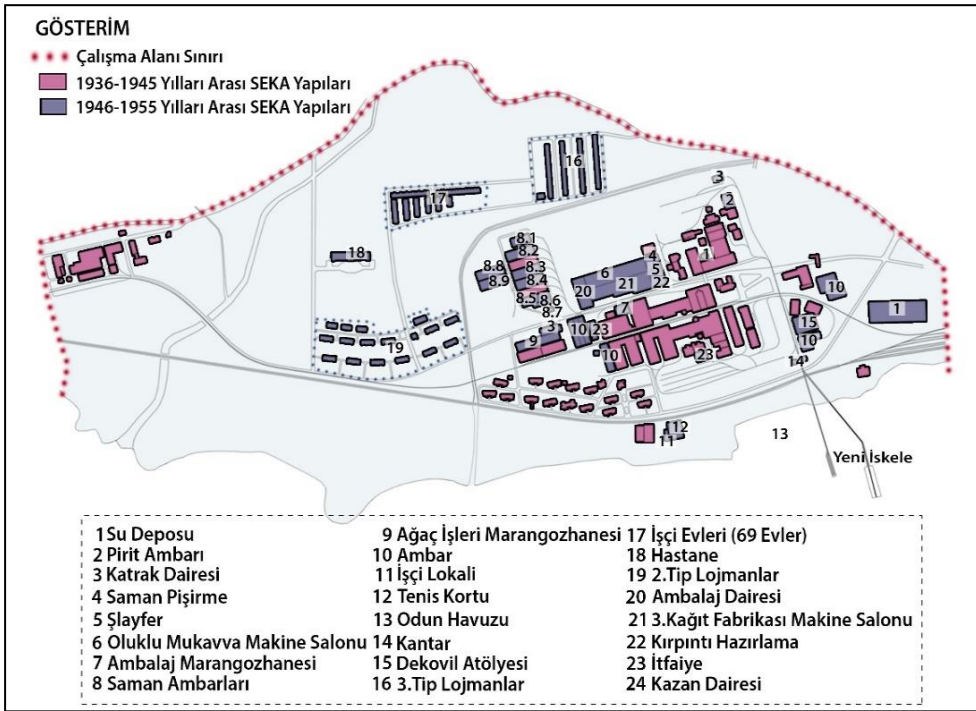
Şekil 3: 1936-1945 Yılları Arası SEKA Yapıları

Kaynak: UTTA Planlama, Projelendirme, (2010). İzmit-SEKA ve Çevresi I.ve III. Derece Arkeolojik Sit Alanı KAİP Revizyonu; 1/2500 Ölçekli SEKA Alanı Dönemsel Restitüsyonu, 1.Dönem (1936-1945) ile İzmit SEKA’nın Dönüşümü, Mimari. (bt.b). <https://www.izmit-tteseka.com/mimari> (Erişim Tarihi: 03.06.2020) kullanılarak oluşturulmuştur.

Üretim kapasitesindeki ve istihdamdaki büyüme ile Fabrika 1940-1945 yılları arasında Kocaeli’ndeki nüfusun artmasına neden olmuştur. Fabrika alanı sadece üretim üzerine yoğunlaşmamış, sosyal fonksiyonlar da üstlenmeye başlamıştır. Bunu 1946’da Sümer “SEKA” İlkokulu ve revirin açılması göstermektedir. Revir ile daha sonra büyüyecek olan sağlık hizmetinin ilk adımı atılmıştır. Zamanla Fabrika alanına lojmanlar, yeni üretim ve depo yapıları da eklenmiştir. 1950 yılında 3. Kâğıt Fabrikası’nın temeli atılmış ve 1954 yılında işletmeye alınmıştır. Alana yeni üretim yapıları, 69 işçinin yaşayabileceği işçi evleri, 2.tip vazife ve memur evleri inşa edilmiştir. 1955 yılında ise Türkiye Selüloz ve Kâğıt Fabrikaları işletmesi “SEKA” kurulmuştur (Şekil 4) (İzmit SEKA’nın Dönüşümü, bt.b; Köse, 2018; SEKA Dergisi Yayın Kurulu, 1984). Bir başka deyişle, SEKA alanında üretimin yapıldığı yapılar dışında çalışan sayısına bağlı olarak ihtiyaçların artmasıyla lojman, lokal ve evlerin yapılması da bu dönemdedir.

Şekil 4: 1946-1955 Yılları Arası SEKA Yapıları

Kaynak: UTTA Planlama, Projelendirme, (2010). İzmit-SEKA ve Çevresi I.ve III. Derece Arkeolojik Sit Alanı KAİP Revizyonu, 1/2500 Ölçekli SEKA Alanı Dönemsel Restitüsyonu, 2.Dönem (1946-1955) ile İzmit SEKA’nın Dönüşümü, Mimari. (bt.b). <https://www.izmiteseka.com/mimari> (Erişim Tarihi: 03.06.2020) kullanılarak oluşturulmuştur.

2.Dönem (1956-1998) SEKA Yapıları

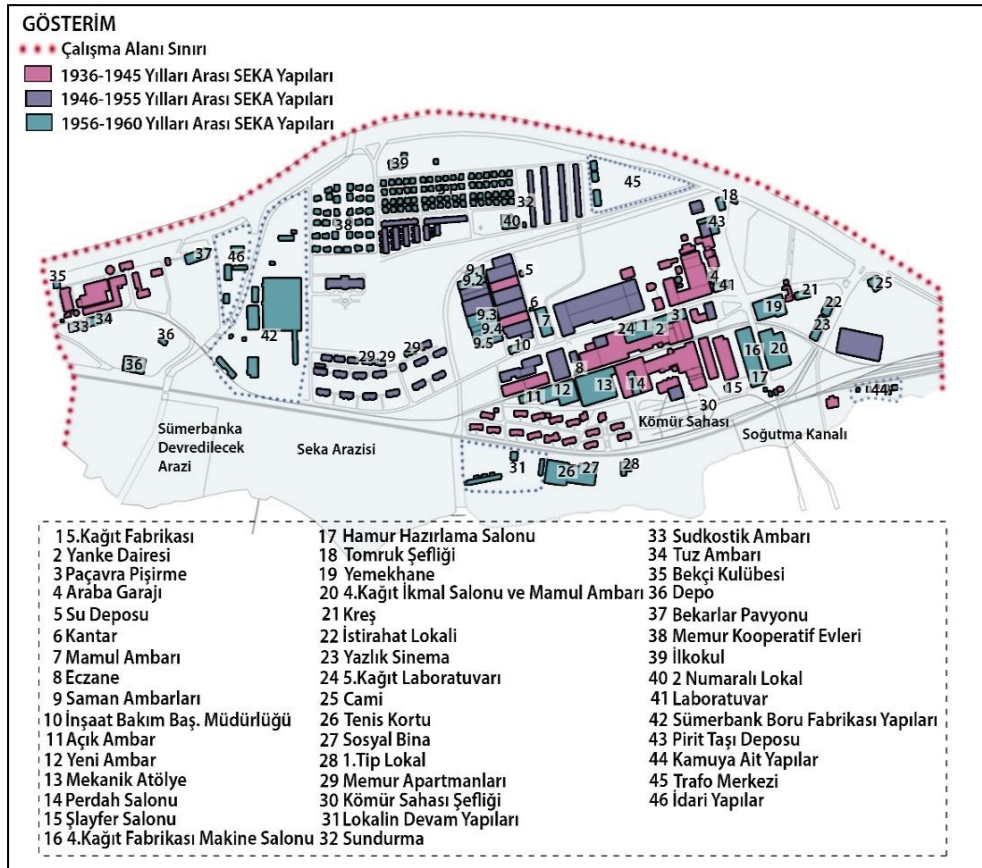
1950'li yıllar Dünya'da ve onu izleyen biçimde Türkiye'de ulus devlet modelinin ve Keynesyen ekonomi politikalarının izlendiği dönem olmuştur. Türkiye'de 1980'lere kadar uzanan süreçte devlet ekonomik yatırımlarını artırarak sürdürmüş, ekonomide etkin ve özel sektöre yol gösterici konumunu korumuştur. Bu dönemde Türkiye'de tarımda makineleşmenin ve ulaşım olanaklarının kolaylaştığı görülmektedir. Daha önce demiryollarına ağırlık veren politika değişmiş ve Marshall Yardımları ile birlikte karayolu ağırlıklı bir ulaşım politikası izlenmiştir. Bu gelişmeler tarımsal üretimi ve pazarlara erişim olanaklarını artırmıştır. Sonuçta kırsal alandan göç eden nüfus ise hızlı bir kentleşme sürecini ortaya çıkarmıştır. Süreçte sanayinin gelişimi ise görece olarak geri planda kalmıştır.

Kocaeli özelinde döneme bakıldığında 1955-1956 yılları arasında D-100 Karayolu kullanıma açılmıştır. Karayolu, SEKA alanı için önemli bir bağlantı noktası haline gelerek bir kırılma noktası oluşturmuştur. 1961 yılında 4. Kağıt Fabrikası işletmeye açılmıştır. Karayolunun genişletilmesi sırasında fabrikanın lojmanlarından bir kısmı yıkılmıştır ve kentin denizle olan ilişkisi de zayıflamıştır (İzmit SEKA'nın Dönüşümü, bt.a). 1956 yılında SEKA, kendi bünyesinde çıkarttığı SEKA Postası adlı gazete yayına başlaması ile geniş arşive sahip bir sanayi kuruluşu haline gelmiştir. 1957'de temeli atılan 4. Kağıt Fabrikası 1961 yılında işletmeye açılmıştır. 1960 yılında 5. Kağıt Fabrikası'nda deneme üretimine başlanmış ve fabrikaların yan tesisleri açılmıştır. Böylelikle toplamda 10 kâğıt makinesi ile üretim yapan 5 fabrika ile önemli bir tesis haline gelmiştir (Şekil 5) (Dölen, 2014; İzmit SEKA'nın Dönüşümü, bt.a; İzmit SEKA'nın Dönüşümü, bt.b; Köse, 2018; SEKA Dergisi Yayın Kurulu, 1984). Kendisine ait bir yayınının olmasıyla daha köklü bir kuruluş haline gelen SEKA alanında yeni fabrika ve sosyal aktivitelerin de yapılabileceği yapılar ise diğer dönemlerden farklılaşmasına neden olmuştur. Fabrikanın kâr elde etmesiyle birlikte 1946 yılında açılan Sümer İlkokulu 1969 yılında SEKA İlkokulu adını almıştır. SEKA alanında düzenlenen sinema salonu, sosyal etkinlikler ve çalışanlar için geliştirilen yapılar çevreyi hem sosyolojik açıdan hem de fiziksel açıdan geliştirmiştir (Timur, 2013). Böylelikle SEKA diğer fabrika alanlarından da farklılaşmıştır.

Kapitalizmin dünya ölçeğinde 1970'lerden itibaren içine düştüğü kriz ekonomik politikadaki değişimin belirleyicisi olmuştur. Kamu teşekküllerinin özelleştirilmesi ve devletin birçok sosyal hizmet alanından çekilmesi gibi neoliberal ekonomik politikalar, 1970'lerin ikinci yarısından itibaren dünyanın hemen her yerinde farklı biçim ve düzeylerde uygulanmaya konmuştur (Çelik, 2012; Sönmez Ögüt, 2019). Ancak endüstriyel gelişimini henüz tamamlayamayan gelişmekte olan ülkelerde işgücünün hizmet sektörüne kayması sorun yaratmıştır (Lumun, 2014). Çünkü aynı hızla gelişmeyen hizmet sektörü işsizlik problemlerini ortaya çıkarmıştır.

Türkiye’de 1970’lere kadar sürdürülen korumacı ve içe dönük politikalar, değişen ve gelişen şartlarla 1980’lerin başından itibaren yerini dışa dönük ve liberal bir ekonomik sisteme bırakmıştır (Eser, 1993). Bu kapsamda uluslararasılaşma sürecinde IMF ve Dünya Bankası ile anlaşmalar yapılmış, bu anlaşmalar dünya kapitalizmi ile bütünleşmenin ilk aşamalarını oluşturmuştur (Ercan, 2004). 1980 sonrası süreçte dışa dönük ekonomik politikaların izlenmesinin bir diğer yansıması da, 24 Ocak 1980 Kararları’yla Kamu İktisadi Teşekküllerinin özelleştirilmesinin gündeme gelmesi olmuştur. Daha önceki dönemlerde devlet eliyle kurulan Kamu İktisadi Teşebbüslerinin özelleştirilmesi uygulamaları 1985’de başlamış, 1990 sonrasında ise yaygınlaşmıştır (Boratav, 1988;2012).

Şekil 5: 1956-1960 Yılları Arası SEKA Yapıları

Kaynak: UTTA Planlama, Projelendirme, (2010). İzmit-SEKA ve Çevresi I.ve III. Derece Arkeolojik Sit Alanı KAİP Revizyonu, 1/2500 Ölçekli SEKA Alanı Dönemsel Restitüsyonu, 3. Dönem (1956-1960) ile İzmit SEKA'nın Dönüşümü, Mimari. (bt.b). <https://www.izmit-tteseka.com/mimari> (Erişim Tarihi: 03.06.2020) kullanılarak oluşturulmuştur.

Özelleştirmenin Türkiye’de uygulamaya başlandığı bu yıllara gelindiğinde SEKA üretimini üç kat artırmış ve sanayi üretiminde önemli başarı elde etmiş bir kuruluştur. 1984 yılında SEKA Postası Gazetesi yerine SEKA Dergisi’nin yayınına başlanmıştır. Selüloz-İş Sendikası 1988 yılında toplu iş sözleşmelerindeki istekleri kabul edilmeyince 130 gün süren grev yapmıştır. Bu süre içerisinde SEKA’nın önemli oranda pazar kaybına uğradığı görülmüştür.

Şekil 6: 1961-1998 Yılları Arası SEKA Yapıları

Kaynak: UTTA Planlama, Projelendirme, (2010). İzmit-SEKA ve Çevresi I.ve III. Derece Arkeolojik Sit Alanı KAİP Revizyonu, 1/2500 Ölçekli SEKA Alanı Dönemsel Restitüsyonu, 4.Dönem (1961-1998) ile İzmit SEKA’nın Dönüşümü, Mimari. (bt.b). <https://www.izmitteseka.com/mimari> (Erişim Tarihi: 03.06.2020) kullanılarak oluşturulmuştur.

SEKA özelinde Türkiye’de Kamu İktisadi Teşebbüslerinin özelleştirilmesine yönelik politikaların etkisi 1998 yılında Özelleştirme Yüksek Kurulu tarafından İzmit SEKA'nın kapatılması kararının alınmasında gözlenmektedir. 1998 yılında Özelleştirme Yüksek Kurulu İzmit SEKA'nın kapatılması kararını almıştır (Şekil 6) (Dölen, 2014; İzmit SEKA'nın Dönüşümü, bt.b; Köse, 2018; SEKA Dergisi Yayın Kurulu, 1984).

3. Dönem (1999 Sonrası) SEKA Yapıları

2000’li yılların başında Türkiye’de yaşanan ekonomik kriz, uluslararası sermaye kaybına; dış borçlarda, işsizlikte ve enflasyonda artışa ve üretimde düşüşe neden olmuştur. Krizin aşılmasına yönelik ekonomik yaklaşımlar, neo-liberal politikaların daha da güçlenmesi ve hız kazanması ile sonuçlanmıştır. Bu politikalar kurumsal ve yasal düzenlemelerle birlikte kentleşme pratiklerine ve uygulamalarına da yansımıştır. (İnal, 2014; Onur Işıkoğlu, 2018).

Türkiye için Kamu İktisadi Teşebbüslerinin özelleştirilmesine yönelik politikaların başlangıcı 1980’ler olmakla birlikte, aşamalı olarak devam eden bu süreçte SEKA’nın özelleştirilmesi 1998 yılında gündeme gelmiştir. 1999 yılında Marmara Depremi’nin yıkıcı etkisi SEKA Kâğıt Fabrikası’nı da etkilemiş (Şekil 7) ve deprem sonrasında fazlasıyla hasar gören binalar SEKA’nın kapatılma sürecini hızlandırmıştır (Köse, 2018; SEKA Dergisi Yayın Kurulu, 1999).

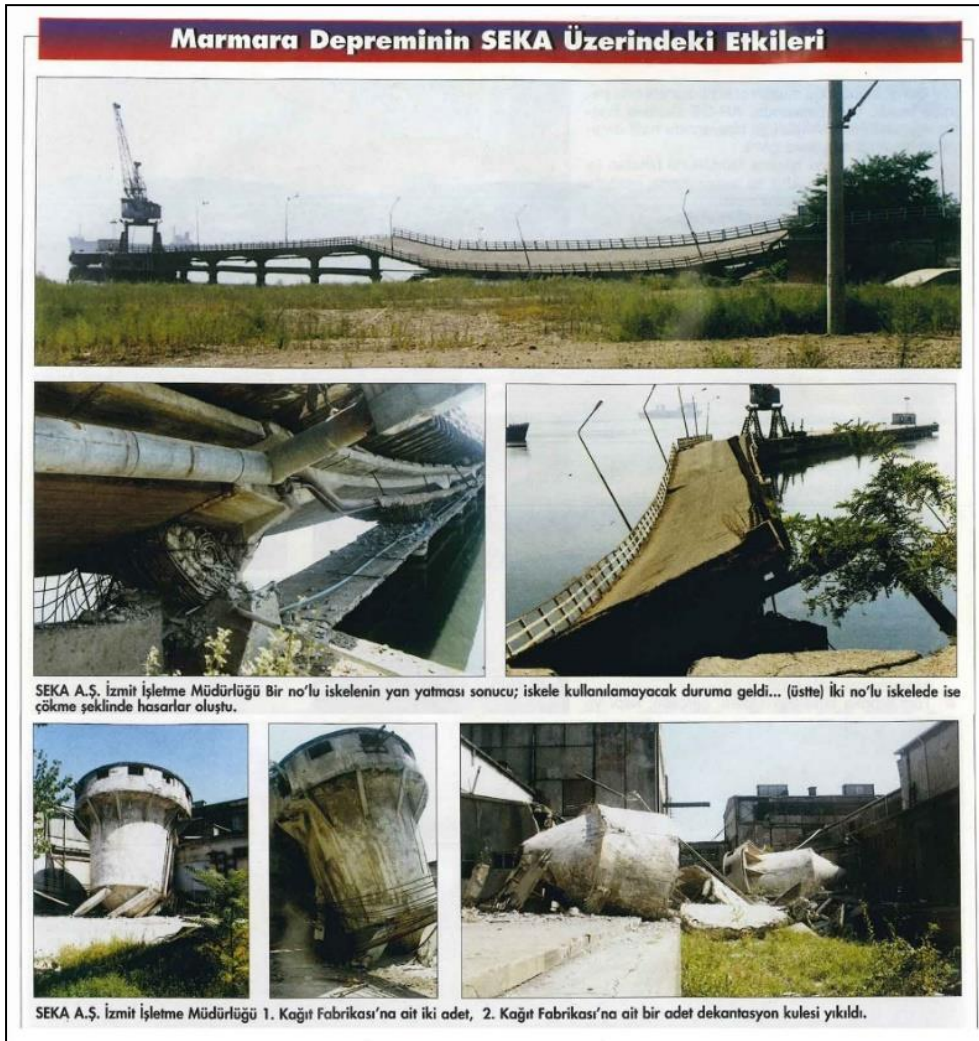
SEKA arazisi deprem konutları inşası için Maliye Hazinesine devredilmiştir ve 1999 - 2005 yılları arasında Klor-Alkali Fabrikası kapatılarak yerine eğitim tesisleri kurulmuştur. SEKA’da yaşanan bu gelişmelerin ardından Özelleştirme Yüksek Kurulu, 8 Kasım 2004’te İzmit SEKA Kâğıt Fabrikası’nın kapatılmasına karar vermiştir (Timur, 2013). 2003 yılında alanın küçük bir kısmı 1. derece; kalanı 3. derece arkeolojik sit alanı olarak tescil edilerek 2005 yılında Koruma Amaçlı İmar Planı (KAİP) onaylanmıştır ve aynı yılda mülkiyeti SEKA Kocaeli Büyükşehir Belediyesi’ne devredilmiştir (Şekil 8) (İzmit SEKA’nın Dönüşümü, bt.b). Devredilen fabrika alanındaki; işçi konutları, vazife evleri, 4.Kâğıt Fabrikası, çok sayıda atölye binası, kıyıda üretim yapılarının bileşenleri gibi birçok yapı Büyükşehir Belediyesi tarafından yıkılmıştır (İzmit SEKA’nın Dönüşümü, bt.a).

Bu üç dönem birlikte değerlendirildiğinde, Kamu İktisadi Teşekküllerinin, Türkiye’de Atatürk önderliğinde başlayan kalkınma amacının önemli araçlarından biri olarak ortaya çıktığı görülmektedir. Bu kuruluşlar Türkiye’nin geri kalmış bölgelerinde işgücü sağlamış, üretimi artırmış ve gelir düzeyi farklılıklarını azaltmıştır. Çünkü kamu kurumu olma özellikleriyle kar etme amacından daha çok üretimi sürdürmeye yönelik çalışmışlardır (Kudubeş, 2015).

Özelleştirme geliştirmekte olan ülkeler için büyümeyi hızlandıran, kamudaki yapısal dengesizlikleri düzelter ve enflasyonu düşüren bir araç olarak teşvik edilmiştir (Coşkun, 2017). Türkiye’de uygulaması 1985’te başlayan özelleştirme süreçleri bu kurumların verimli olmayan, zarar eden, hantal işlerliğe sahip gibi

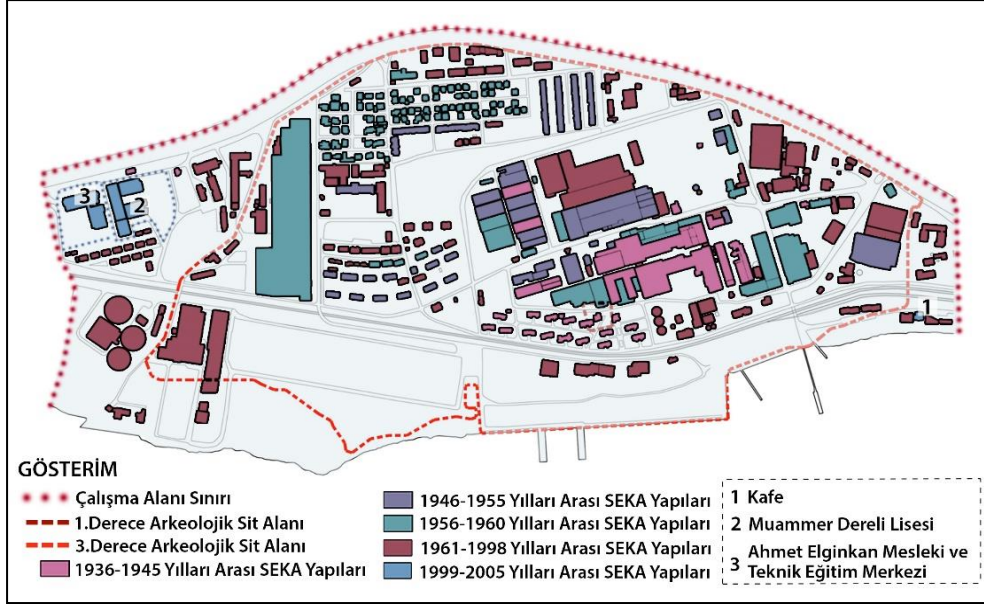
nitelendirmelerle gözden çıkarılmasına neden olmuştur. Ne var ki temel dayanağı verimlilik/etkinlik olan özelleştirme faaliyetleri, verimliliği sadece karlılıkla ölçmüş, bu kurumların toplumsal refaha, sosyal ihtiyaçlara katkılarını dikkate almamıştır. SEKA da bu değerlendirmelerin etkisiyle özelleştirilen kuruluşlardan biridir.

Şekil 7: Marmara Depreminin SEKA Üzerindeki Etkileri

Kaynak: SEKA Dergisi Yayın Kurulu, (1999). Marmara depreminin SEKA üzerindeki etkileri. *SEKA Dergisi*, (63), ss. 4-6.

Şekil 8: 1999-2005 Yılları Arası SEKA Yapıları

Kaynak: UTTA Planlama, Projelendirme, (2010). İzmit-SEKA ve Çevresi I.ve III. Derece Arkeolojik Sit Alanı KAİP Revizyonu, 1/2500 Ölçekli SEKA Alanı Dönemsel Restitüsyonu, 5.Dönem (1999-2005) ile İzmit SEKA'nın Dönüşümü, Mimari. (bt.b). <https://www.izmit-tteseka.com/mimari> (Erişim Tarihi: 03.06.2020) kullanılarak oluşturulmuştur.

Özelleştirme ve ihracata dayalı politikalar, yerel bazı temel ihtiyaç maddelerine ulaşılmasını zorlaştırmış; sosyal devlet anlayışından uzaklaşılması ise özellikle sağlık ve eğitimde başta dezavantajlı gruplar olmak üzere halkın erişimini kısıtlamıştır. Bu durum sosyal eşitsizliklerin artmasına ve tüketim odaklı bir toplum yapısının oluşmasına sebep olmuştur.

SEKA KÂĞIT FABRİKASI ALANI VE YAKIN ÇEVRESİ MEVCUT

DURUMU

Bu bölümde SEKA kâğıt fabrikası alanı ve yakın çevresinin mevcut durumunu ortaya koymak üzere arazi kullanım durumu ve ulaşım durumu, mevcut yapılara ilişkin kat adetleri ve yapı kalitesi, tescil durumları ve alandaki mülkiyet yapısı ele alınmış ve incelenmiştir. Ayrıca kent belleğinde alanın yerini tanımlamak üzere odak noktaları ve imgelemler açısından da bir değerlendirme yapılmıştır.

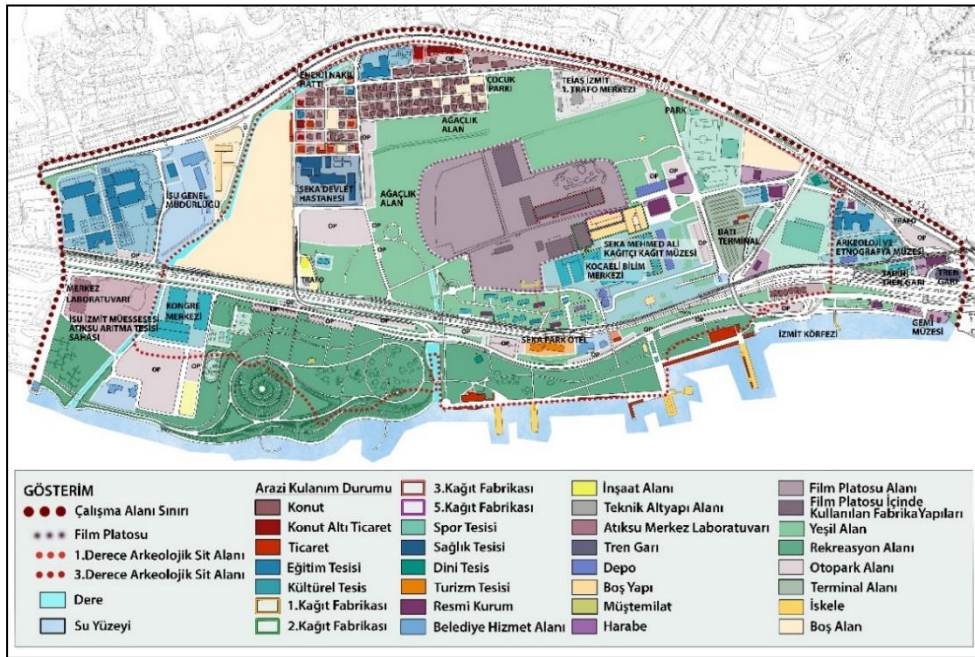
Arazi Kullanım Durumu

SEKA Kâğıt Fabrikası Kocaeli Büyükşehir Belediyesi'ne devredildikten sonra yapıların çoğu yıkılmıştır. Yıkılan 4.Kâğıt Fabrikası'nın yerine Batı Terminal İstasyonu yapılmıştır. Eskiden Tren Garı olarak kullanılan yapı şuan tescilli yapıdır

ve işlevini kaybetmiştir. Dolayısıyla Kocaeli için önemli bir kullanım türü olan Tren Garı mevcutta tescilli yapıya yakın bir konumda yer almaktadır.

Alanın büyük bir kısmı rekreasyon alanı olarak kullanılırken, müzeler ve eğitim tesisleri de birbirine yakın mesafede konumlanmışlardır. Mannesmann Boru Fabrikası'nın yıkılmasıyla alanın kuzeyinde bir bölüm boş arazi olarak kalmıştır. Alanın güneyinde kalan kısım kongre merkezi, otopark ve düğün salonu olarak kullanılmaktadır (Şekil 9).

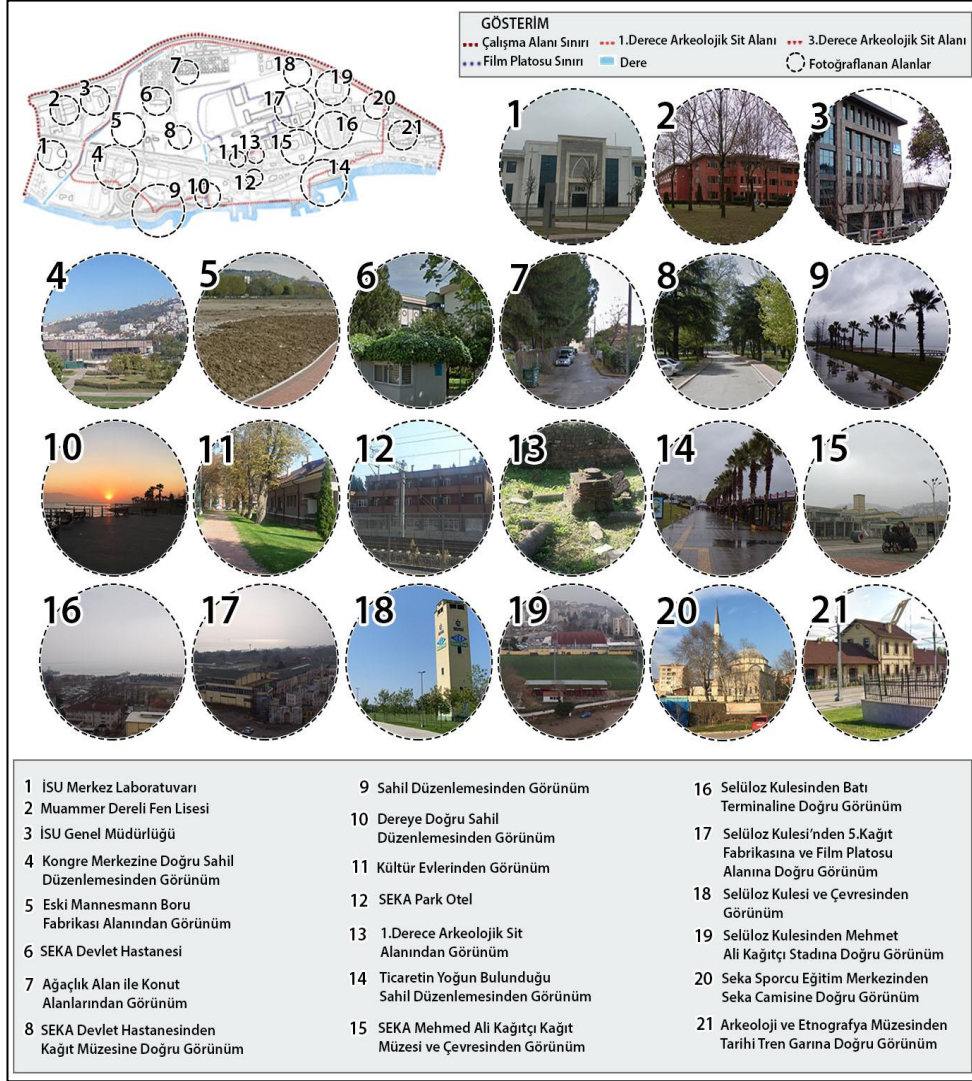
Şekil 9: Arazi Kullanım Durumu

Kaynak: Yazarlar tarafından yapılan alan çalışmaları sonucunda üretilmiştir.

Alanın mevcut durumunun arazi kullanımıyla ilişkilendirilmesini sağlamak üzere alanın farklı noktalarından görseller Şekil 10'da verilmiştir.

Şekil 10: SEKA Alanında Farklı Bölge ve Yapılardan Fotoğraflar

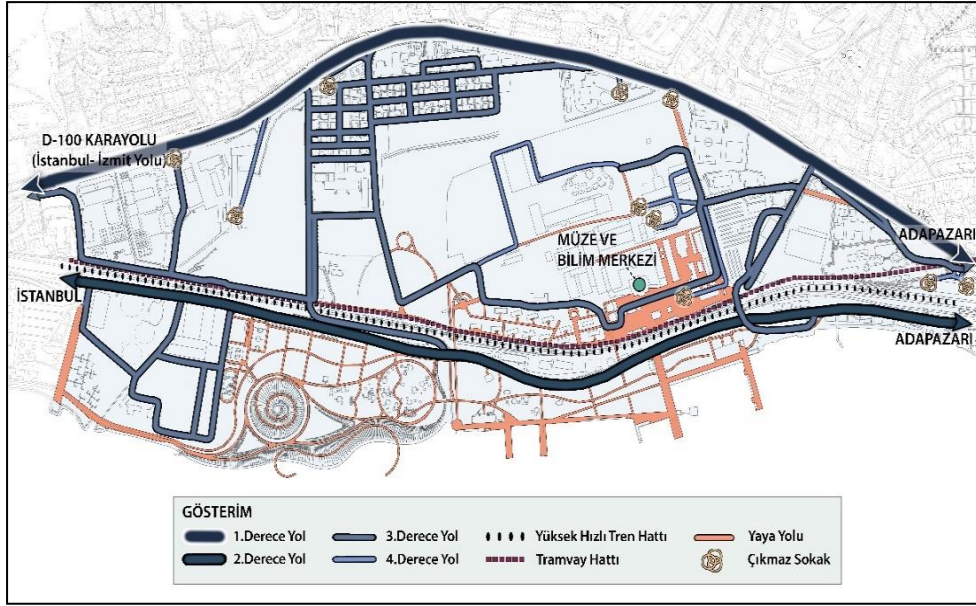
Kaynak: Yazarlar tarafından yapılan alan çalışmaları sonucunda üretilmiştir.

Ulaşım Durumu

SEKA önemli ulaşım bağlantılarının bir arada olduğu bir noktada konumlanmaktadır. Alanı ikiye ayıran yüksek hızlı tren hattı (YHT) ve tramvay hattı bulunmaktadır. D-100 Karayolu ile İstanbul-Sakarya arası yol bağlantısı sağlanmaktadır. Sekapark alanı ile Müze alanı arasında özellikle yaya yollarının düzenlenmiş olduğu görülmektedir. Sekapark'tan kültür alanına geçişte iki adet yaya

üst geçidi bulunmaktadır, fakat bu geçitler bir bölgede yoğunlaştığından yeterli değildir (Şekil 11).

Şekil 11: Ulaşım Durumu

Kaynak: Yazarlar tarafından yapılan alan çalışmaları sonucunda üretilmiştir.

Kat Adetleri ve Yapı Kalitesi

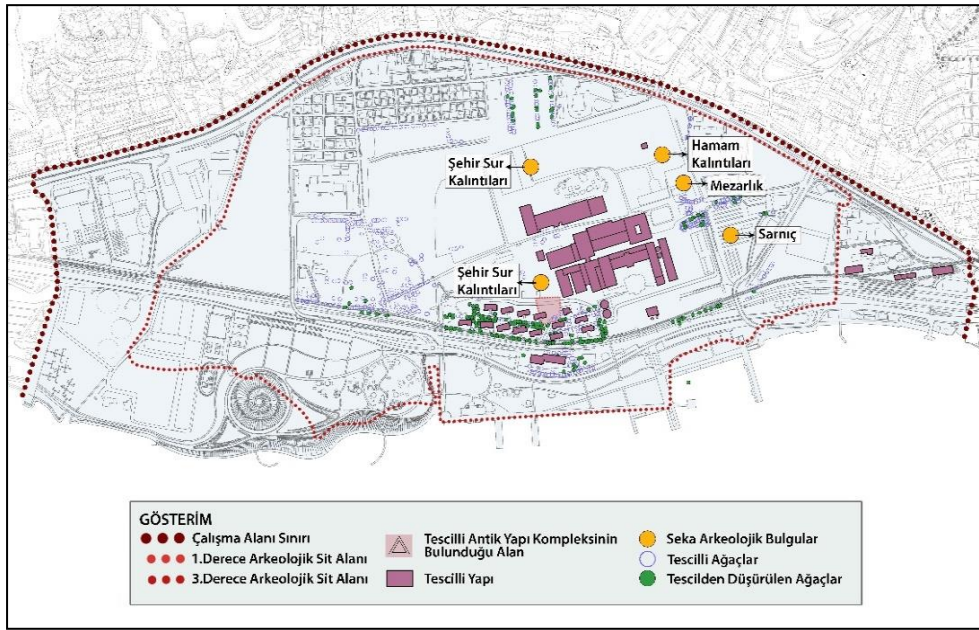
Çalışma alanında toplam 276 yapı, SEKA alanında ise 225 yapı bulunmaktadır. Arkeolojik sit alanı içerisinde yer alan kısımda sit alanı özelliği nedeniyle yapıların genellikle 1-2 ve 3 katlı olduğu tespit edilmiştir. Sit alanında bulunan 225 yapıdan 83 tanesi 1 katlı, 89 tanesi 2 katlı ve 33 tanesi 3 katlıdır. Alanda 6-7 ve 8 katlı birer yapı ve 9 katlı 2 tane yapı bulunmaktadır (Şekil 12).

Belediyeye devredildikten sonra SEKA alanında restorasyon çalışmaları yapılmıştır. Dolayısıyla alandaki çoğu yapının durumu onarım gerektirmemektedir. Basit onarım gerektiren yapıların çoğunluğu ise işlevlendirilmesi düşünülen yapılardır (Şekil 13).

Tescilli Yapı Durumu

Bursa Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 19.06.2003 tarih ve 9849 sayılı kararı ile sınırları belirlenen SEKA Alanı "I. ve III. Derece Arkeolojik Sit Alanı" ilan edilmiştir. I. Derece arkeolojik sit alanı içerisinde Roma Döneminden kalan bulgular sergilenmektedir (SEKA Kâğıt Müzesi Arşivi, 2010) (Şekil 14).

Şekil 14: Korunacak Unsurlar

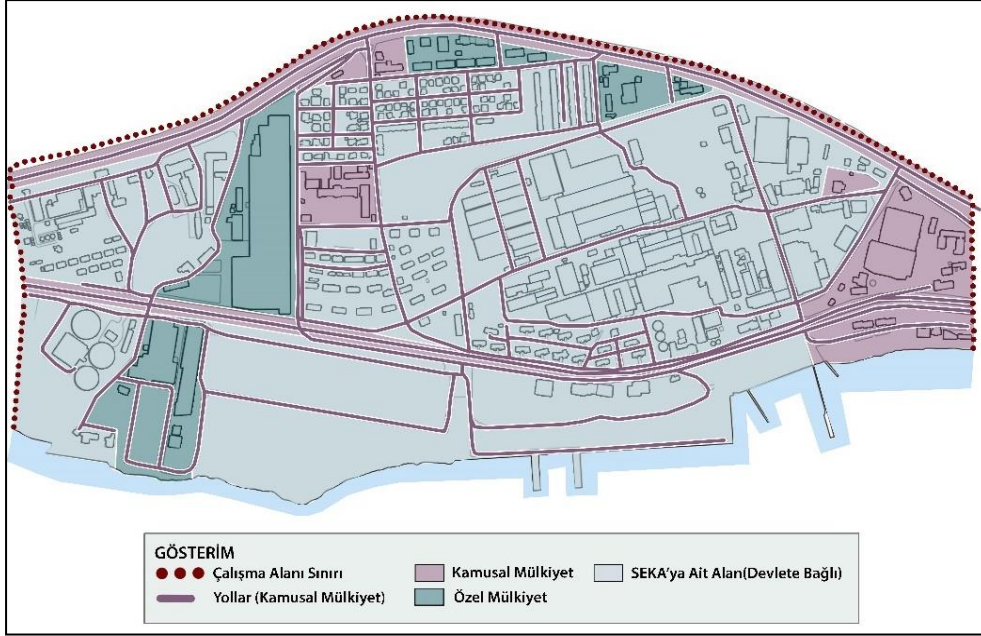

Kaynak: UTTA Planlama, Projelendirme, (2010). İzmit-SEKA ve Çevresi I.ve III. Derece Arkeolojik Sit Alanı KAİP Revizyonu, 1/2500 Ölçekli Arkeolojik Bulgulara İlişkin Değerlendirmeler-Korunması Gerekli Doğa Varlıkları-Tescil Durumu.

Mülkiyet Durumu

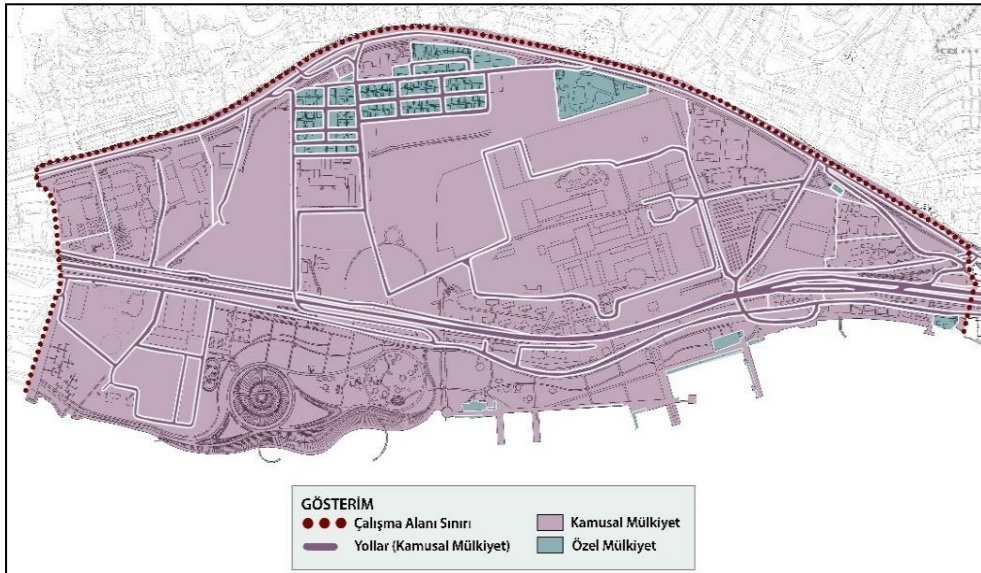
2005 yılında SEKA alanı Kocaeli Büyükşehir Belediyesi'ne devredilmiştir. Zamanında lojman olarak kullanılan ve SEKA bünyesinde olan konutların 2005 yılından sonra mülkiyetleri özelleşmiştir (Dölen, 2014). 1.trafo merkezi, konut alanları ve Sekapark içerisinde yer alan ticaret merkezleri haricinde kalan alanlar kamusal mülkiyete dönüşmüştür (Mülkiyet değişimi için Bkz. Şekil 15-16).

Şekil 15: 1955-2004 Yılları Arası Mülkiyet Durumu Analizi

Kaynak: B. Aktop (kişisel iletişim, 28 Mayıs 2020).

Şekil 16: Mevcut Mülkiyet Durumu Analizi

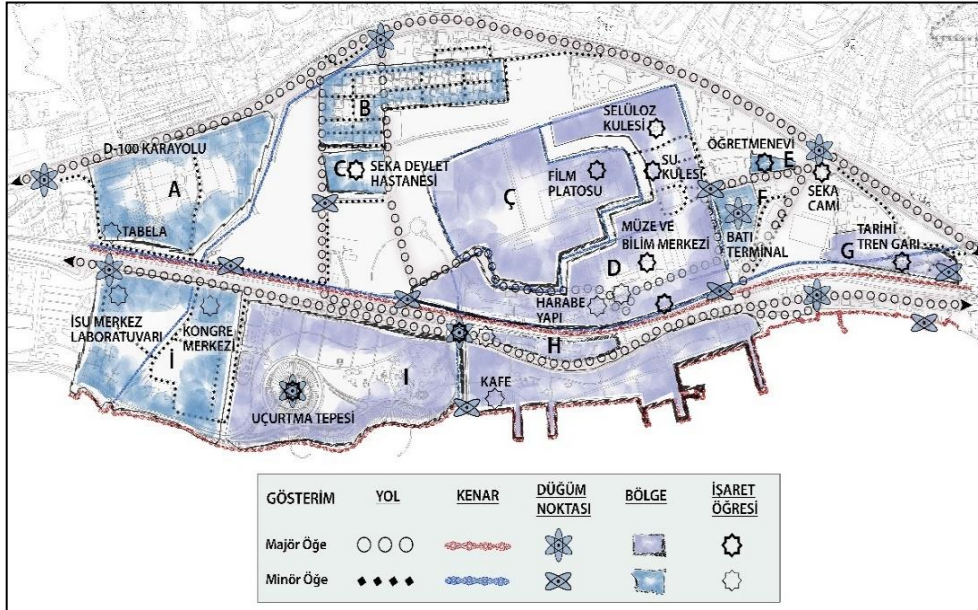
Kaynak: Yazarlar tarafından yapılan alan çalışmaları sonucunda üretilmiştir.

Kentsel İmgeler

Kent kimliğinin oluşumunda kentsel bellek ile kentsel mekân arasındaki ilişkinin yanı sıra kentsel mekânın toplumsal bellekteki karşılığı da önemlidir. Bu bağlamda kentler geçmişte yaşanan olaylar dizisiyle ve farklı deneyimlerin hatırasıyla ifade edilen yerlerdir (Selvi Ünlü, 2017). Bu kapsamda çalışma alanı için kentin hafızasında yer tutan önemli unsurların tespit edilmesinin yanı sıra bu unsurlar arasındaki bağlantılar incelenmiştir.

Lynch Analizi SEKA alanında yoğun kullanıma sahip yeniden işlevlendirilmiş bölgelerinin yanı sıra, görel olarak kullanım dışı kalan/atıl bölgelerinin tespit edilmesi amacıyla yapılmıştır. Bu bölgeler aynı zamanda önerilerin geliştirileceği alanlar olarak ortaya çıkmıştır (Bkz Şekil 17). Analiz alanına ilişkin genel stratejilerin belirlenmesi açısından da temel oluşturmuştur (Bkz Tablo 2).

Şekil 17: Lynch Analizi

Kaynak: Yazarlar tarafından yapılan alan çalışmaları sonucunda üretilmiştir.

Bu incelemede Lynch'in kent imgesi (işaret öğeleri, kenarlar, düğüm noktaları, yollar ve bölgeler) olarak tanımladığı unsurlardan yararlanılmıştır. Bu imgelerden baskın olanlar majör öge; geriye kalanlar minör öge olarak kategorilere ayrılmıştır (Ayrıntılar için Bkz. Lynch, çev., 2010). Alan ortak karakteristiklere sahip olan ve dışsal referans olarak kullanılan yedi bölgede incelenmiştir. D-100 Karayolu ile 2.derece yol majör yol iken; daha az kullanılan yollar minör olarak belirlenmiştir. Kente girmeyi sağlayan uçurtma tepesi, batı terminali ve önemli kavşaklar majör düğüm noktası; nerede olduğunu tanımlayan diğer işaret levhaları

ise minör düğüm noktalarıdır. Birçok açıdan ve uzak mesafelerden de görülebilen noktasal referans kaynağı oluşturan film platosu, selüloz kulesi, su kulesi, kâğıt müzesi ve bilim merkezi, tarihi tren garı ve hastane majör işaret ögesi; kültür evlerindeki harabe yapı, laboratuvar, kongre merkezi, kafe ve bazı yüksek tabelalar minör işaret ögesi olarak belirlenmiştir (Şekil 17). SEKA'yı tanımlayan bu imgeler sayesinde hafızalarda yer bırakan çeşitli öğelerin bulunduğu fabrikanın kentsel bellek bakımından önemli bir örnek olduğu ortaya çıkmıştır.

Analizlerden elde edilen sonuçlara göre;

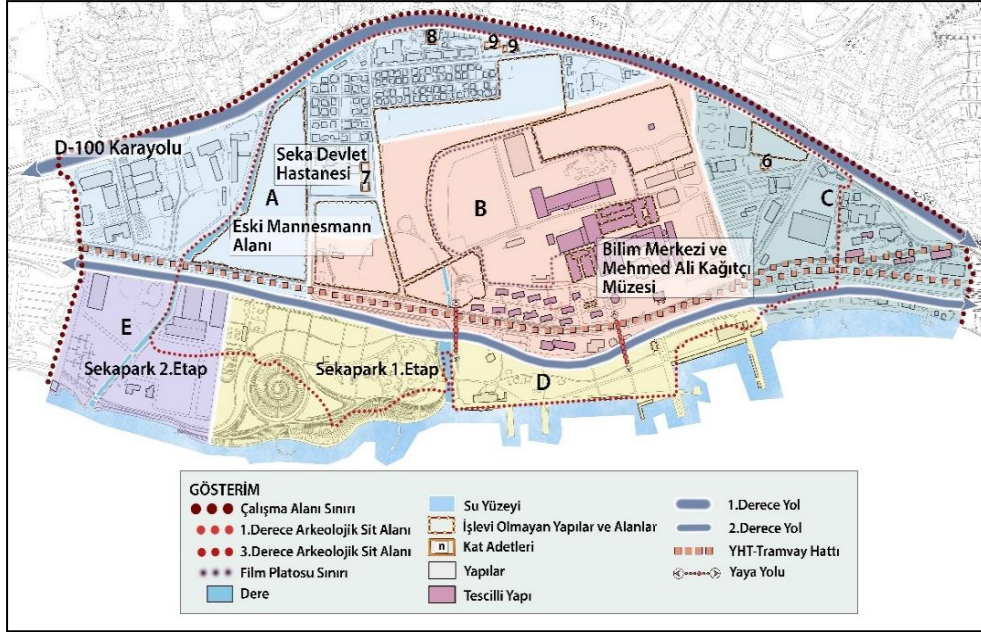
- Arazi kullanım durumu ile mevcutta hangi kullanımların bulunduğu ve ne büyüklükte alan kullandıkları saptanmış, böylece yeni önerilecek kullanımların mevcut kullanımlarla uyumu ve atıl kalan alanların kullanımının sağlanması amaçlanmıştır.
- Ulaşım durumu ile, alanın çevresi ve kendi içindeki bağlantılar tespit edilerek yeni gereksinimlerinin (otopark, yaya yolu, bisiklet yolu, üst geçit vb.) belirlenmesi hedeflenmiştir.
- Kat adetleri ve yapı kalitesi ile yapıların hangi işleve uygun olduğu, müdahale gereksiniminin bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi amaçlanmıştır.
- Korunacak unsurlar analizi ile mevzuata göre yapılabilecekler saptanmış, bu doğrultuda arkeolojik alanlar ve tescilli yapılara ilişkin korunarak kullanımlarını sağlayacak öneriler geliştirilmesi amaçlanmıştır.
- Mülkiyete ilişkin analizler, kamusal ve özel mülkiyete konu alanların tespiti ile, kamusal kullanımlara ilişkin önerilerin yerseçimi açısından önemli görülmüştür.

Bu analizlerin birlikte değerlendirilmesi ile Lynch analizi yapılmıştır. Sonuç olarak, potansiyeli güçlendirilecek yapı ve bölgelerin yanı sıra, yeniden işlevlendirilmesi gereken yapı ve bölgeler tespit edilmiştir. Aynı zamanda erişim ile ilgili potansiyel ve sınırlılıklar belirlenmiştir.

SEKA ALANI DÖNÜŞÜM SÜRECİ SONRASI MEVCUT DURUMUNUN DEĞERLENDİRİLMESİ

SEKA alanı kentin önemli açık alanlarından biri olmakla birlikte, alanının hemen kuzeyinden geçen ve kentsel ölçekte önemli bir bölücü olan D-100 Karayolu alan ile kent arasındaki bağlantıyı zayıflatmaktadır. Ek olarak YHT-tramvay hattı nedeniyle Tesis kendi içerisinde iki ayrı ana bölgeye ayrılmakta ve bu durum kıyı bölgesi ile kuzey bölgesi arasında bir kopukluğa neden olmaktadır. Mevcut durumuna ilişkin yapılan tespitler ışığında alanın farklılaşan nitelikleri itibariyle beş bölge olarak ayrıştığı saptanmıştır. SEKA'da dönüşüm süreci sonrasında nelerin değiştiği, aykırı olan durumların olup olmadığı bu beş bölgede ayrıntılı incelenmiştir (Şekil 18).

Şekil 18: SEKA'nın Dönüşüm Süreci Sonrası

Kaynak: Yazarlar tarafından yapılan alan çalışmaları sonucunda üretilmiştir.

A bölgesi: Eğitim tesislerinin bir arada olması, SEKA Devlet Hastanesinin, konut alanının bu bölgede bulunması, yapıların çoğunun iyi kalitede olması ve D-100 Karayolunun bölgenin sınırından geçmesi bölgenin potansiyelleri arasındadır. Eski Mannesmann alanı büyük bir boşluk oluşturmakta ve farklı kullanımların bir arada bulunması geceleri güvensiz (ölü) alanlar yaratmaktadır. Buna ek olarak alandaki 8 ve 9 katlı yapılar, çoğunluğu oluşturan az katlı yapılarla uyumsuzdur.

B bölgesi: Endüstriyel miras kapsamında yer alan tescilli yapıları barındıran bölge SEKA alanının odağı niteliğindedir. Bilim Merkezi, Kâğıt Müzesi ve Film Platosu'nun bu bölgede yer alması, Seka Park Otel'in iki bölgeyi bağlayıcı bir unsur oluşturması bölgenin potansiyelini artırmaktadır. Arkeolojik kazı alanı olarak belirlenen alanda çalışmaların devam etmemesi ise tarihi bulguların öneminin yansıtılamaması açısından sorun olarak ele alınmıştır.

C bölgesi: Bölgede tescilli yapıların bulunması, Batı Terminali'nin ulaşım açısından önemli bir konumda ve D-100 Karayoluyla bağlantısının olması, Merkez Bankası'na ait olan arsada arkeolojik bulguların bulunması bölgenin potansiyelleridir. Bölgenin spor tesisi, eğitim tesisi ve müzelerden oluşması ve kullanılmayan TCDD Lojmanının bulunması alanda büyük boşlukların ve geceleri kullanılmayan (ölü) bölgelerin oluşmasına sebep olmaktadır. Alandaki 6 katlı yapının diğer yapılarla uyumsuz olması ise bölgenin sorunları arasındadır.

D bölgesi: Derenin rekreasyon alanı ile bütünleşmesi, kıyı hattı boyunca sürekliliği olan 2.derece yolun bölgenin sınırından geçmesi, yaya erişiminin ve

müzeyle olan bağlantının üst geçit ile sağlanması bölgenin potansiyelleri arasındadır. Bölgede yer alan büyük rekreasyon alanı bu özelliği ile potansiyel olmakla birlikte büyük boşlukları nedeniyle güvensiz alanların oluşmasına sebep olmaktadır.

E bölgesi, Sekapark 2.etabın başladığı bölge olması, kıyı şeridinde yer alması, kıyı hattı boyunca sürekliliği olan 2.derece yolun bu bölgenin sınırından geçmesi, bölge içerisindeki yeni yol bağlantılarının Kongre Merkezi ve İSU Laboratuvarına erişimi kolaylaştırması bölgenin potansiyelleri arasındadır. Farklı kullanımların bir arada bulunması sebebiyle geceleri güvensiz alanların oluşması, derenin alan içerisinde keskin bir sınır oluşturması, Atıksu Arıtma Tesisi Sahası'nın kullanılmıyor olması, yayaların demiryolu hattı sebebiyle karşı bölgeye erişiminin zor olması bölgenin sorunları arasındadır.

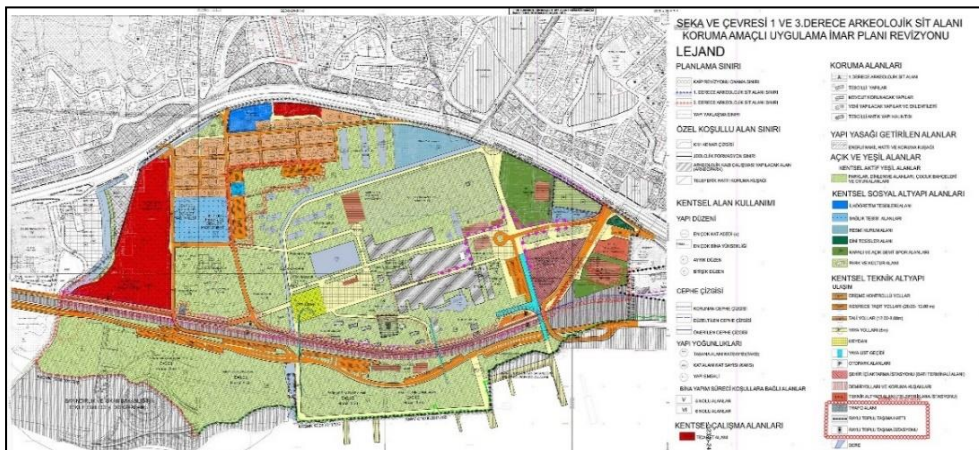
SEKA ALANINDA YAPILAN PLAN VE PROJELERİNİN UYGULANMA DURUMU AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

1/1000 Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planı (KAİP) ile mevcut durum arasında farklılıkların olup olmadığı ve Sekapark Projesi kapsamında yapılan çalışmalar incelenmiştir.

1/1000 KAİP İle Mevcut Durumun Karşılaştırılması

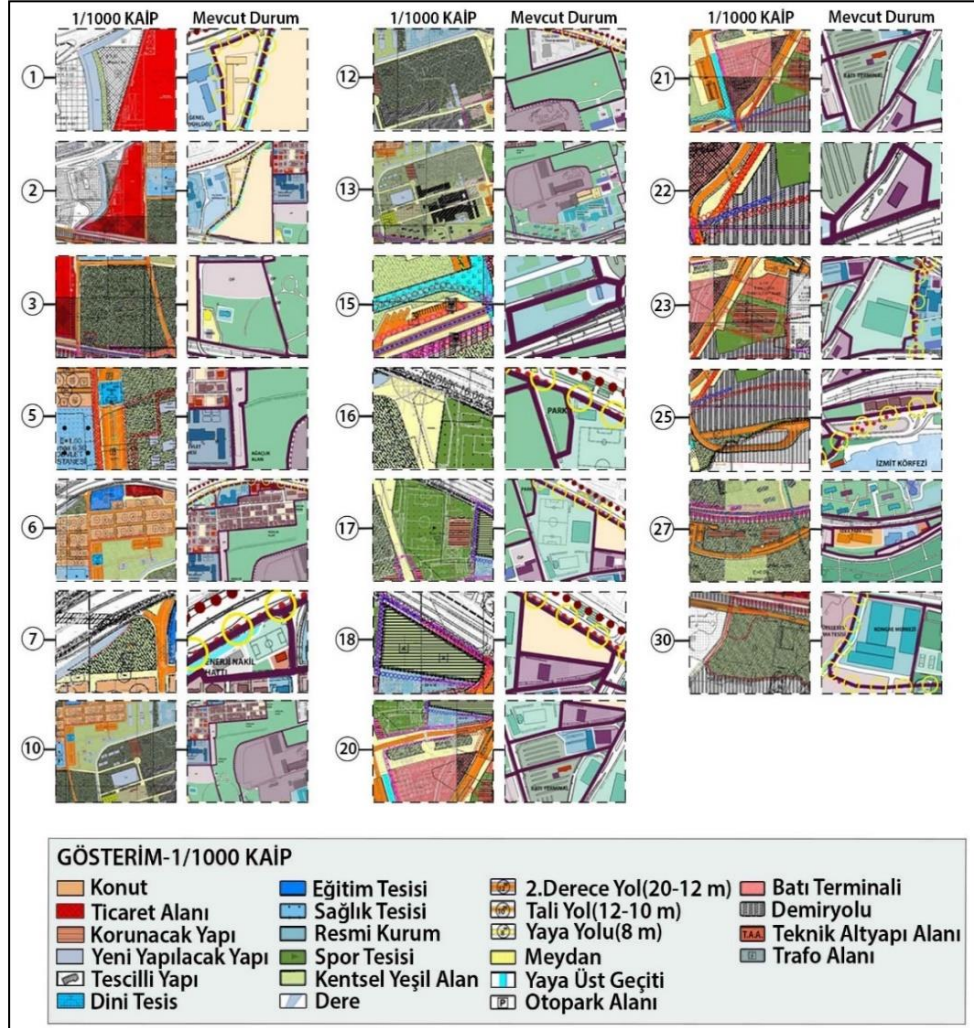
Kocaeli Büyükşehir Belediyesi İmar ve Şehircilik Dairesi Başkanlığı'ndan alınan SEKA 1. ve 3. Derece Arkeolojik Sit Alanı Koruma Amaçlı Nazım ve Uygulama İmar Planı Değişikliği Plan Açıklama Raporu (2014) ve 1/1000 KAİP (Şekil 19) mevcut durum ile kıyaslanıp (Şekil 20) planın uygulanma durumu saptanan otuz ayrı bölgede ortaya konmuştur (Şekil 21). Belirlenen otuz ayrı bölgenin 1/1000 KAİP ile mevcut durumun karşılaştırıldığı durum Tablo 1'de detaylı bir şekilde verilmiştir.

Şekil 19: 1/1000 Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planı

Kaynak: Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, Yapı Kontrol Dairesi Başkanlığı, 1/1000 Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planı, 2014.

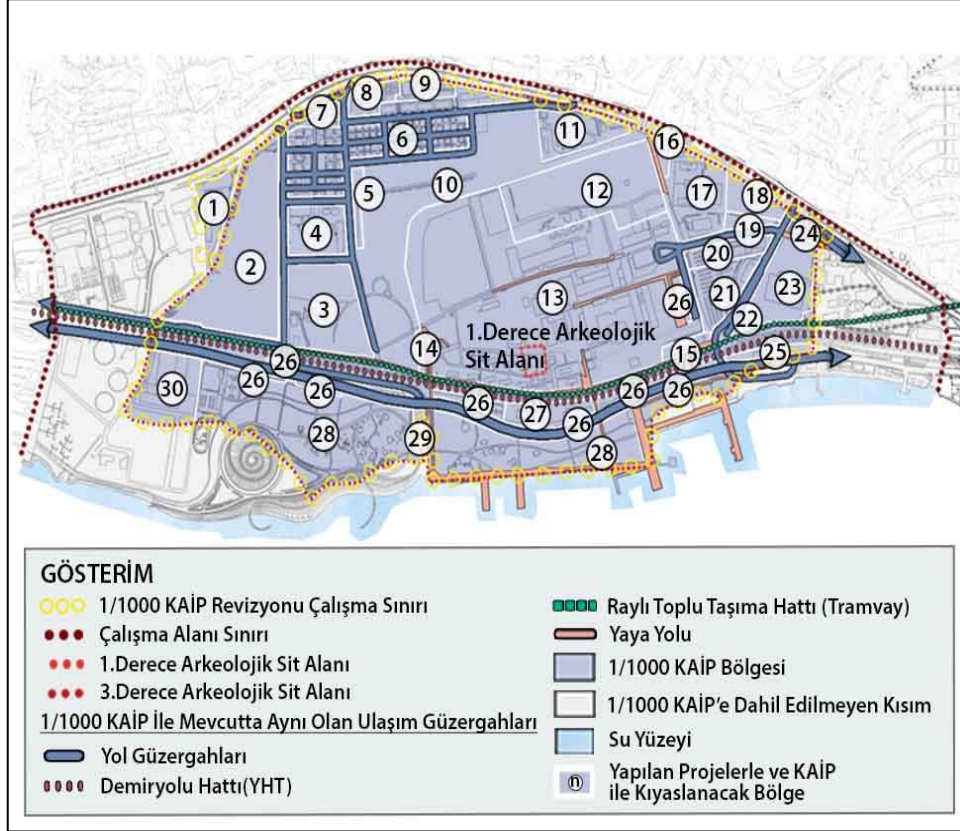
Şekil 20: 1/1000 KAİP ile Mevcut Durumun Karşılaştırılması

Kaynak: Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, Yapı Kontrol Dairesi Başkanlığı, 1/1000 Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planı, 2014; Yazarlar Tarafından Hazırlanan Arazi Kullanım Durumu, 2020'den düzenlenmiştir.

Bu değerlendirmeler ile görüleceği üzere planın hem arazi kullanım kararları hem de yapılaşma koşulları açısından büyük ölçüde uygulamaya geçirilemediği alanlar bulunmaktadır.

Şekil 21: 1/1000 KAİP ile Mevcut Durum Karşılaştırılan Bölgeler

Kaynak: Yazarlar tarafından yapılan alan çalışmaları sonucunda üretilmiştir.

Tablo 1: SEKA 1. ve 3. Derece Arkeolojik Sit Alanı Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planı (KAİP) ile Mevcut Durumun Karşılaştırılması

1.	İş Merkezi olarak planlanan bölge geçmişte Mannesmann'ın idari binalarıyken şuan inşaat alanıdır.
2.	Eski Mannesmann Boru Fabrikası alanı KAİP'te ticaret alanı olarak planlanırken mevcutta boş arazidir.
3.	Önerilen park ve oyun alanının bir kısmı mevcutta otopark olarak kullanılırken diğer bir kısmı ise anı evi olarak kullanılmaktadır. Plandaki yol bağlantısı tramvayla aynı hizadan devam ederken mevcutta müzenin önünden geçmektedir.
4.	Plana uyumludur.
5.	Bir kısmı otopark alanı diğer bir kısmı da dini tesis olarak önerilen bölge mevcutta sadece otopark alanı olarak kullanılmaktadır.
6.	3 katlı olması planlanan yapılar mevcutta 5 ve 9 katlıdır. Yaya yolu olarak planlanan kısımlar ise mevcutta taşıt yolu olarak kullanılmaktadır.
7.	Park olarak planlanan bu bölge mevcutta enerji nakil hattı ve spor tesisi olarak kullanılmaktadır.
8.-9.	Plana uyumludur.
10.	Planda park ve kültür alanı, otopark alanı ve 1-2 kattan oluşacak yapılar önerilmiştir. Mevcutta çocuk parkı, ağaçlık alan ve otopark alanı olarak kullanılmaktadır.
11.	Plana uyumludur.
12.	Arkeolojik kazı alanı olarak planlanan bölge şu an yeşil alan olarak kullanılmaktadır.
13.	Planda meydan, yaya yolları ve yaya üst geçitleri önerilmesine rağmen yaya yollarının ve yaya üst geçitlerinden sadece bir kısmının yapıldığı görülmektedir.
14.	Plana uyumludur.
15.	Otopark alanı olarak planlanan bu bölge mevcutta kültürel tesis alanının bir kısmına dâhil olurken diğer bir kısmı da belediye hizmet alanı olarak kullanılmaktadır.
16.	Yaya yoluna dâhil edilerek planlanan bu bölge mevcutta SEKA Kültür Parkı olarak kullanılmaktadır.
17.	Plana uyumludur.
18.	Park olarak planlanan bu bölge şu an boş arazidir.
19.	Planda 3 katlı yapı önerilmiş olmakla birlikte şu an 6 katlı yapı bulunmaktadır.
20.	Yaya yolu ve park olarak planlanan bölge mevcutta resmi kurum, eğitim tesisi ve batı terminalinin devamı olarak kullanılmaktadır.
21.	Terminal olarak planlanan bu bölgenin mevcutta bir kısmı spor tesisi olarak kullanılmaktadır.
22.	Bir kısmı demiryolu bir kısmı spor tesisi olarak planlanan bu bölge mevcutta resmi kurum olarak kullanılmaktadır.
23.	Spor tesisi ve teknik altyapı alanı olarak planlanan bu bölge mevcutta spor tesisi olarak kullanılmaktadır.
24.	Otopark alanı ve yaya yolu olarak planlanan bölge çay ocağı, yaya yolu ve otopark alanı olarak kullanılmaktadır.
25.	Demiryolu olarak planlanan bu bölgenin bir kısmında 3 katlı konutlar bulunmaktadır.
26.	Plana uyumludur.
27.	Park ve kültür alanı olarak planlanan bölgede tescilli yapılar bulunmaktadır.
28.	Planda 1 katlı olması önerilen yapılar mevcutta 2 katlıdır.
29.	Plana uyumludur.
30.	Planda park ve dinlenme alanı olarak planlanan bu bölge kültürel tesis olarak işlevlendirilmiştir.

Kaynak: Yazarlar tarafından üretilmiştir.

Sekapark Projesi

Sekapark projesi alanının mülkiyetinin Kocaeli Büyükşehir Belediyesi'ne geçmesinin ardından, kullanımını sağlamak üzere Büyükşehir Belediyesi tarafından yürütülen bir projedir. Kıyı bölümünde bir rekreatif alan düzenlemesi içeren "SEKA Park Kentsel Tasarım ve Mimari Projesi" ve Bilim Merkezi ve Kağıt Müzesinin bulunduğu bölümde ise "Seka Kültür Alanı Projesi" olarak geliştirilmiştir. Sekapark'ın tasarım projesi 2006'da başlayıp etaplar halinde uygulanmıştır. Projenin temeli 3 ana etaba dayanmaktadır. Projenin ilk etabı kıyı alanının rekreasyon, park, dinlenme, oyun ve piknik alanı olarak projelendirilmesi; kafeterya, spor alanları, yürüyüş alanları, bisiklet parkurlarının yapılmasıdır. Bu etap kapsamında öncelikle rekreatif amaçlı düzenlemeler yapılmış, uygulama tamamlanmıştır. Projenin ikinci etabı SEKA kültür alanının planlanması olup, bu kapsamda işlevini yitirmiş tesislerin yeniden işlevlendirilmesi amaçlanmıştır. Projenin üçüncü etabı ise sanayi alanındaki bina ve yapıların modernize edilerek bilim ve kültür alanı olarak kullanılmasıdır. Bu kapsamda "Bilim Merkezi" ve "SEKA Mehmet Ali Kağıtçı Müzesi" açılmıştır (Uzun, 2014; Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, 2016).

1. Etap ve 2. Etap Projeleri tamamlanmış; 3.derece arkeolojik sit alanı olarak belirlenen alanda KAİP hazırlanmış ve alanın dönüşümü 3. Etap çalışmalarında gerçekleştirilmiştir. Peyzaj öğeleriyle desteklenen Sekapark'ın 1. ve 2. Etabındaki rekreatif alanlar kente hizmet etmektedir. Proje süreci ve aşamaları Şekil 22'de özetlenmiştir.

Şekil 22: Sekapark Projeleri

Kaynak: Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, Müzeler Müdürlüğü, SEKA Kâğıt Müzesi Sunumu, 2016.

3. Etapta yer alan 1. Kâğıt Fabrikası'nın işlev kazandırılması sonucu Bilim Merkezi'ne ve SEKA Mehmed Ali Kâğıtçı Müzesi'ne dönüştürülmesi ile önemli bir endüstriyel miras alanı korunmuştur (Şekil 23).

Şekil 23: Sekapark Etaplamaları ve Fonksiyonlar

Kaynak: Gemici, B. (2011). *Eski endüstri alanlarının yeniden işlevlendirilmesinde kentsel kalite ve değer artışına ilişkin kullanıcı algısı: İzmit- Sekapark örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.

SEKA ALANININ KORUNMASI VE SÜRDÜRÜLMESİNE İLİŞKİN GENEL İLKELER VE YENİDEN İŞLEVLENDİRMEYE YÖNELİK ÖNERİLER

SEKA alanının dönüşüm/değişim sürecine ilişkin analizler, alanın mevcut durumuna ilişkin yerinde yapılan analizler ile Koruma Amaçlı İmar Planı ve Sekapark Projesi ile uygulanma durumunu ilişkin değerlendirmelerden yola çıkılarak aşağıdaki önerilere ulaşılmıştır. Öncelikle alanın kentsel bellekteki yeri ve önemi nedeniyle, endüstriyel miras alanı olarak korunması ve sürdürülmesine yönelik genel ilkeler belirlenmiştir. İkinci olarak ise alanda işlevsiz yapılar ve işlevsiz alanlar belirlenmiş; öneriler de bu doğrultuda yapılara ve alanlara ilişkin olarak ve benzer örnekler gözetilerek geliştirilmiştir (Şekil 26). Öneri getirilen bölgelerin ve yapıların fotoğrafları Şekil 29'da verilmiştir.

Genel ilkeler aşağıdaki gibi özetlenebilir;

- Karma kullanım ve boş/atıl kalan alan ve yapıların yeniden işlevlendirilmesi açısından; alanın tüm kentlilere hizmet etmesi için kamusal kullanım olanakları ve çeşitliliği artırılmalıdır.
- SEKA alanı ile kent arasında erişim büyük ölçüde yaya geçidi düzenlemeleri ile sağlanmaya çalışılmıştır. Bu geçitler farklı dil ve standartlarda olup,

başlangıç ve bitiş yerleri itibariyle ıssız/güvenlik sorunu içeren, estetik gereksinimleri karşılamayan ve bisiklet erişimi gibi ek fonksiyonları içermeyen özelliklerdedir. Birer tasarım unsurundan çok mühendislik projesi olarak ele alınan yapıların (Şekil 24) erişim olanaklarının işlevsel, estetik ve çok amaçlı kullanımı sağlamaya yönelik bütüncül yaklaşımlarla ele alınması gerekmektedir.

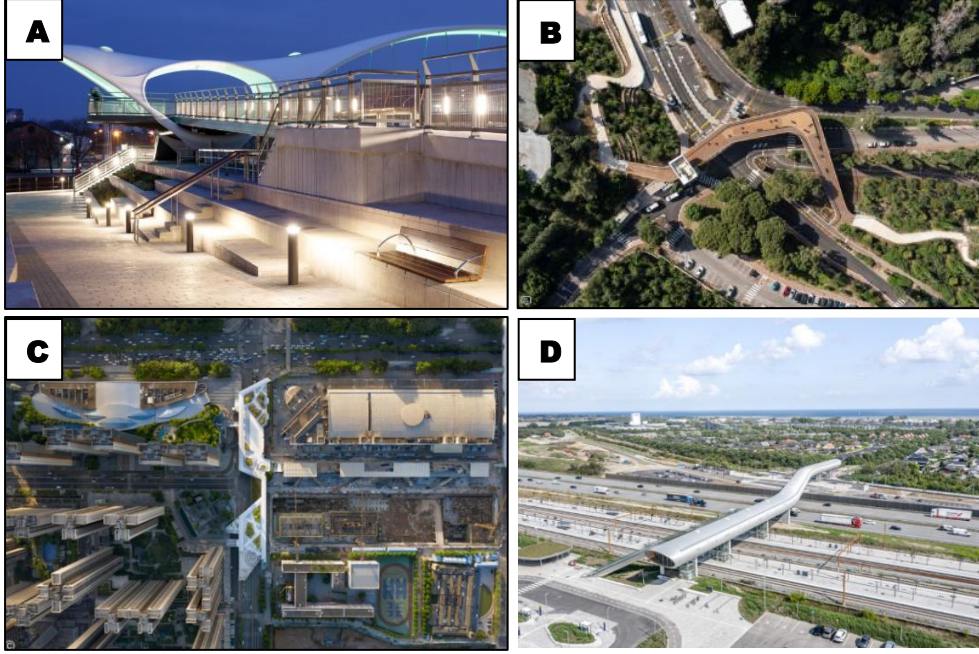
- Ulaşım stratejileri açısından önemli bir bölücü olan D-100 Karayolu ve SEKA alanı içinde bir bölücü olan demiryolunun bu etkilerinin azaltılmasına yönelik çözümlerin iyileştirilmeli (Şekil 25), alan içinde yaya dolaşım ve bisiklet erişim olanakları artırılmalıdır.
- Kültürel ve mimari özelliklerin korunması açısından; alanın arkeolojik niteliği de göz önünde bulundurularak, kazı alanları geliştirilmeli, var olan bulguların sergilenmesi sağlanmalı, tescilli yapılar var olan bütün değerleri ile birlikte (mekan özellikleri, ekipmanları, anı değerleri vb.) projelendirilerek uygun işlevlerle korunmalıdır.
- Kent ve çevre kalitesi açısından; alanın sahip olduğu mevcut sosyal altyapı alanlarına ek olarak hem kentin hem de bulunduğu bölgenin ihtiyaç duyduğu yeni kullanım alanlarıyla yeni deneyim olanaklarının yaratılması, peyzaj kalitesinin iyileştirilmesi sağlanmalıdır.
- Yapıların iyileştirilmesi açısından; tescilli yapılara ilişkin röleve, restitüsyon ve restorasyon projelerinin hazırlanarak uygulanmalı; yeni yapılar tescilli yapılara kitle konum ve gabari açısından uyumlu olmalıdır.
- Ekonomik gelişim, imaj kazandırma ve turizm aktiviteleri açısından; alanın hem gece hem de gündüz kullanılmasını sağlayarak kullanım çeşitliliği sunan karma kullanım alanlarının geliştirilmeli, kullanıcıların temel tüketim gereksinimlerini karşılayan ve alanda daha uzun süre vakit geçirmelerine olanak sağlayan ticari birimler konumlanmalı, film platosunun minyatürü yapılmalıdır.

Şekil 24. SEKA Park Alanındaki Mevcut Yaya Üst Geçitlerinden Örnekler

Kaynak: Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, 2020

Şekil 25. Yaya Üst Geçit ve Platformlarına İlişkin Dünya Örnekleri

<p>A. Hull/Birleşik Krallık (2021) Trafığı yoğun otoyol üzerinde yaya ve bisiklet yollarını iyileştiren ve şehir merkezini sahile bağlayan geçiş olarak tasarlanmıştır.</p>	<p>B. Hayfa/İsrail (2020) Şehir ve Teknoloji Enstitüsü Kampüsü arasında ilişki kuran bir gezinti yolu olarak tasarlanmıştır.</p>
<p>C. Shenzhen/Çin (2020) Yapay unsurlarla ve peyzaj öğelerinin entegrasyonun amaçlandığı yaya platformu uygulamasıdır.</p>	<p>D. Koge/Danimarka (2019) Otoyol ve demiryolu nedeniyle bölünmüş iki bölgeyi uzun bir yaya geçidi tasarımı ile konforlu ve estetik olarak bağlamaktadır.</p>

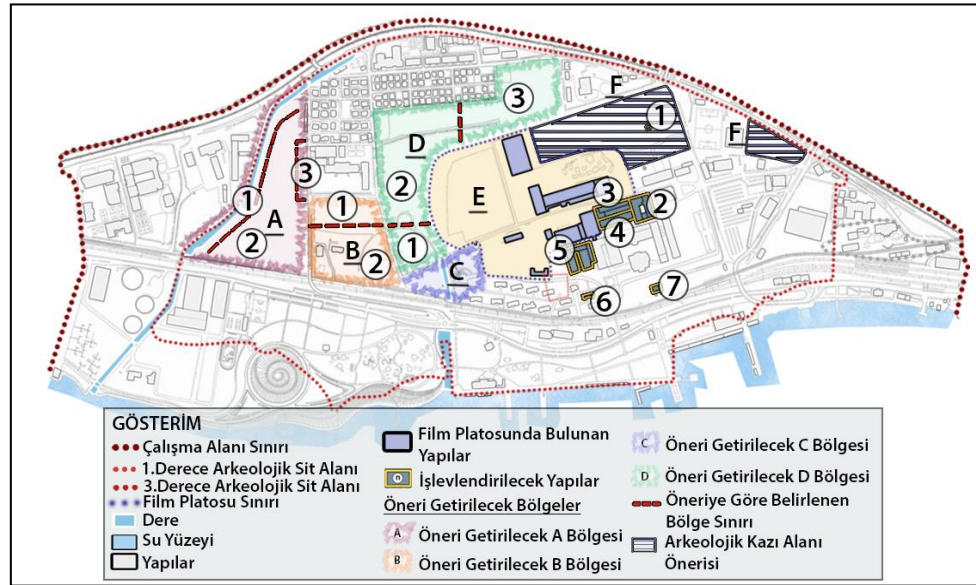
Kaynak:<https://www.archdaily.com/search/projects/categories/pedestrian-bridge>
(Erişim Tarihi: 13.01.2022) kullanılarak oluşturulmuştur.

Ayrıca bölgelere göre geliştirilen öneriler de aşağıdaki tabloda özetlenmiştir.

Tablo 2: Belirlenen Bölgelere Göre Öneriler

Strateji Türleri	Uygulama Önerileri	A Bölgesi	B Bölgesi	C Bölgesi	D Bölgesi
Ulaşım Stratejileri	Bisiklet yolu	√	√	√	√
	Yaya üst geçidi	√			
	Otopark düzenlemesi		√		√
	Yaya yolu düzenlemesi		√		
Kent ve Çevre Kalitesi	Park ve yeşil alan	√			
	Park ve mesire alanı				√
	Park ve meydan			√	
	Eğitim tesisleri	√			

Kaynak: Yazarlar tarafından yapılan alan çalışmaları sonucunda üretilmiştir.

Şekil 26: SEKA Alanına Getirilen Öneriler

Kaynak: Yazarlar tarafından yapılan alan çalışmaları sonucunda üretilmiştir.

SEKA alanı yapılan analizler ve Lynch analizi temelinde olmak üzere yoğun kullanıma sahip alanlardan daha çok işlevsiz/atıl kalan alanlar dikkate alınarak ve birbiriyle etkileşimi sağlayacak öneri kullanımlar dahilinde altı bölgeye ayrılarak çevresiyle de bir bütün şeklinde değerlendirilmiştir. Arkeolojik açıdan verilerin tespit edildiği ve 1. Derece arkeolojik sit alanı olan bölge ayrı bir bölge olarak kabul

edilmiştir. Diğer bölgeler ise mevcut işlevlerle bütünleşme potansiyeline ve temel sınır unsurlarına (yol, dere vb.) göre belirlenmiştir.

A bölgesi: KAİP'te bu bölge ticaret alanı olarak önerilmiştir. Alanın tamamının ticaret bölgesi olması müzeyle arasındaki bütünlüğü sağlamayacaktır. Bu yüzden, 1 numaralı bölgede dereyle bütünleşik olacak şekilde yeşil alan ve eğitim tesisleriyle müze arasındaki bağlantıyı sağlayabilmek için dere üzerinden köprüyle alana geçişin sağlanması önerilmiştir. 2 numaralı bölgede arkeolojik sit alanına müdahale edilmeden alanın spor tesislerine dönüştürülmesi ve yeşil alanla bütünleşik bir şekilde tasarlanması önerilmektedir. 3 numaralı bölgede ise hastaneye hizmet edecek mevcuttaki ticaret alanına ilave ticaret önerisi getirilmiştir.

B bölgesi: KAİP'te bu bölge park ve kültür alanı olarak önerilmiştir. Fakat bölgeye çevresindeki kullanımlara da hizmet edecek şekilde farklı öneriler getirilmiştir. Otopark olarak kullanılan 1 numaralı bölgenin hastaneye hizmet edebilmesi için uygun bir şekilde tasarlanması gerekmektedir. Halihazırda bu bölge aynı amaçla, ancak düzensiz olarak kullanılmaktadır (Bkz Şekil 27).

Şekil 27: 1 Numaralı Bölgede Hastaneye Hizmet Eden Düzensiz Otopark Alanı

Kaynak: Google Earth (2022)'den düzenlenmiştir.

2 numaralı bölgede trafonun etrafına koruma amaçlı yeşil bant uygulanıp kültür evleri ile bu bölgede bulunan anı evinin C bölgesiyle bir bütün olarak tasarlanması önerilmektedir.

C bölgesi: KAİP'te bu bölge park ve meydan olarak önerilmiştir. Bu bölgeye önerilen meydan ve parkın kültür evleri ile alanın bağlantısını güçlendireceği düşünülmektedir. Dereyle bütünleşik bir meydan-kafe tasarısı ve kültür evlerinden alana bağlanan bisiklet yolu önerilmektedir.

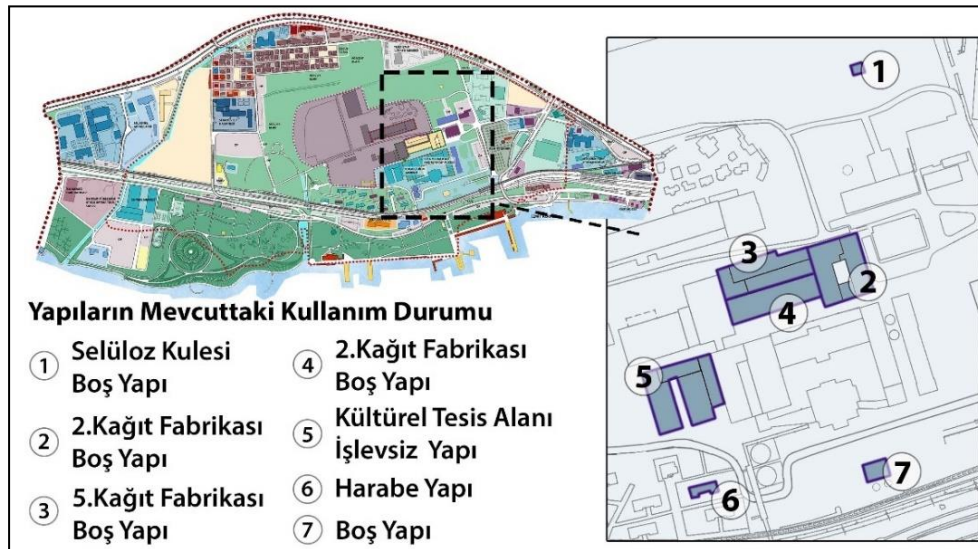
D bölgesi: KAİP’te bu bölgeye park ve oyun alanı, dini tesis, otopark alanı ve yeni yapılar önerilmiştir. Fakat alanda yeni yapıların yapılması alanın 3.derece arkeolojik sit alanı içerisinde yer alması sebebiyle doğru olmayacaktır. Alanın yakınında başka bir dini tesisin bulunması değerlendirilerek farklı öneriler geliştirilmiştir. 1 numaralı bölgeye tarihi film ve dizi çekimlerine ev sahipliği yapan film platosunun minyatürü önerilmiştir. Bu sayede SEKA Kültür Alanı bir noktada değerlendirilip müzeye gelen ziyaretçilerin artmasında da etken rol alacaktır. 2 numaralı bölgeye tüm kullanımlara hizmet verecek bir konumda otopark alanı, 3 numaralı bölgede yer alan trafo merkezinin etrafına yeşil alan ve konut merkezine hizmet verecek mesire alanı önerilmiştir. D-100 Karayolundan alana bisikletle geçiş sağlanacak ve mevcut bisiklet yollarıyla bütünleşerek kurgulanacaktır.

E bölgesi: KAİP’te de önerildiği gibi alan tekrar “Arkeolojik Kazı Alanı” olarak belirlenmelidir ve çalışmalar tamamlandıktan sonra ziyarete açılmalıdır. Böylelikle SEKA alanının arkeolojik açıdan sahip olduğu değer de kente geri kazandırılacaktır.

F bölgesi: KAİP’te bu bölge 1. Derece Arkeolojik Sit Alanı statüsünde olması nedeniyle kesin yapı yasağı olan alandır. İnşaat esnasında arkeolojik bulgulara rastlanılan ve şuan işlevsiz olan alan “Arkeolojik Kazı Alanı” olarak belirlenmeli çalışmalar tamamlandıktan sonra ziyarete açılmalıdır. Bu öneriyle tarihle kültürün bir arada yer alması hedeflenmektedir.

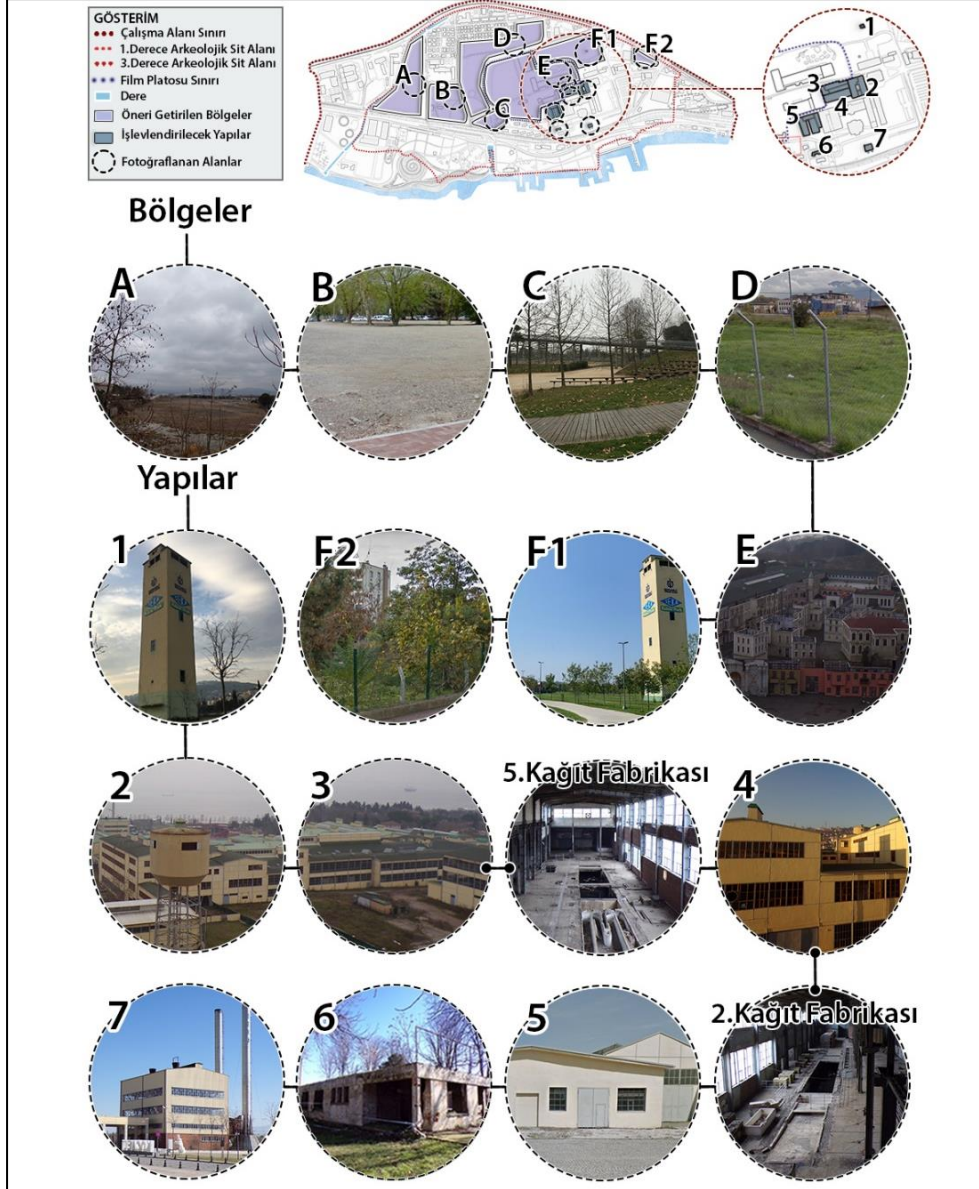
Alanda işlevi olmayan 7 yapının kültürel miras alanında bir bütün olarak algılanılması hedeflenmiştir (Şekil 28). İşlevlendirilecek yapılar örnek alınan işlevli yapılarla birlikte gösterilmiştir (Şekil 30).

Şekil 28: İşlevi Olmayan Yapılar

Kaynak: Yazarlar tarafından yapılan alan çalışmaları sonucunda üretilmiştir.

Şekil 29: Öneri Getirilen Bölge ve Yapıların Mevcut Durumuna İlişkin Görünümler

Kaynak: Yazarlar tarafından üretilmiştir.

Bu yapıların mevcutta işlevlendirilerek kullanımı sağlanan Bilim Müzesi, SEKA Mehmed Ali Kâğıtçı Müzesi, film platosu kullanımları ile bütünleşecek ve onları tamamlayacak biçimde işlevlendirilmesi önem taşımaktadır. Ayrıca bu önerilerle kültürel ve endüstriyel mirasa sahip olan SEKA alanı bir cazibe noktası

haline gelerek geçmişin izlerini gelecek nesillere aktarmaya devam edecektir. Böylece hem yapıların korunması, hem de kullanılarak sürdürülmesi sağlanabilecektir. Kentin ve bölgenin kamusal ve kültürel kullanım ihtiyaçları doğrultusunda Şekil 30'da verilen başarılı örnekler de dikkate alınarak yapıların özelliklerine uygun yeni fonksiyonların düzenlenmesi mümkün olabilecektir.

Şekil 30: Yapılara Önerilen İşlevler

İşlevlendirilecek Yapılar	Örnek İşlevli Yapı
① Selüloz Kulesi Boş Yapı	Galata Kulesi Gezen Mimar, (2017) Eğlence Merkezi Hilton-Bursa Speedcity'de Formula Simülasyonu Heyecanı, (bt)
② 2.Kağıt Fabrikası Boş Yapı	Bayazhan Gaziantep Kent Müzesi Şahinbey Belediyesi, (bt) Sci-fi Dine-in Sinema Salonu Wannart, (2018)
③ 5.Kağıt Fabrikası Boş Yapı	Gaziantep Oyun ve Oyuncak Müzesi Yaşam, (2017)
④ 2.Kağıt Fabrikası Boş Yapı	Kağıt Restorasyon ve Konservasyon Atölyesi Arkistanbul, (bt)
⑤ Kültürel Tesis Alanı İşsüz Yapı	Bahçeli Kafe-Restoran Sf GIRL, (2015)
⑥ Harabe Yapı	Başalan İstanbul Kamera Müzesi Müze Sergi Tasarımı ve Yapım İşleri, (bt)
⑦ Boş Yapı	İzmir Milli Kütüphane İzmir Milli Kütüphane, (bt)

Kaynak: Yazarlar tarafından üretilmiştir.

Yapılara getirilen işlevler amaç ve gerekçeleri ile birlikte aşağıda özetlenmiştir:

1 No'lu Yapı: Selüloz Kulesi'nin yeniden işlevlendirilmesiyle Galata Kulesi gibi ziyarete açık hale gelmesi amaçlanmıştır. Böylelikle SEKA alanının tamamının görülebileceği bir seyir noktası oluşturulacaktır.

2 No'lu Yapı: 4 kattan oluşan 2. Kâğıt Fabrikası'dır. Arkeolojik bulgulara rastlanılan bölgelerin (F1, F2) "Arkeolojik Kazı Alanı" olarak belirlenmesinin ardından ortaya çıkacak arkeolojik bulguların sergilenebileceği ve SEKA'nın bulunduğu alana ait Roma dönemi yapı ve kalıntılara ilişkin bilgilerin aktarılabilmesi için bir mekânın olması önemlidir. Bu kapsamda kazı alanına yakın olan yapının zemin katı "Kent Müzesi" olarak önerilmiştir. Yapının büyüklük ve formu Gaziantep Kent Müzesi olarak işlevlendirilen Bayazhan'a benzemektedir, bu nedenle belirtilen ihtiyacı karşılayacağı değerlendirilmiştir. Müze önerisi ile restore edilecek olan tescilli yapı, diğer önerilerin birbirleriyle entegre edilmesinde önemli bir avantaj sağlayacaktır. Farklı kullanıcı profillerine hitap edebilmesi için yapının 2. ve 3. katı, "Eğlence Merkezi"; 4. katı ise "Sinema Salonu" olarak önerilmiştir. Büyük boşluklara sahip yapının içerisine Bursa örneğinde verilen eğlence merkezindeki gibi çeşitli eğlence ekipmanlarının yerleştirilme imkânı vardır. Yapının en üst katının Sci-fi Dine-in örneğindeki gibi düzenlenmesi durumunda SEKA'nın geçmişteki "Yazlık Sinema" değeri bugüne taşınabilecektir. Örnekteki sinema salonu aynı zamanda restoran imkânı da sunmaktadır. Böylelikle müzede ve eğlence merkezinde zamanını geçiren kişilerin dinlenme imkânı olacaktır. Bu da SEKA'da geçirdikleri zamanın artmasına ve kültürel değerlerin korunabileceği bir ortamın hazırlanmasına olanak tanyacaktır.

3 No'lu Yapı: Müzelerin bir arada konumlanması daha cazip bir kültürel miras alanı yaratılmasını sağlayacaktır. Yüksek bir yapı olan 5. Kâğıt Fabrikası'na Gaziantep Oyun ve Oyuncak Müzesi örneğindeki gibi bir "Oyuncak Müze" önerisi getirilmiştir. Ayrıca yapının mekânsal özellikleri yapı içinde oyun alanları ve aileler için dinlenme alanları gibi ilave düzenlemelerin yapılabilmesine de olanak sağlayabilecektir.

4 No'lu Yapı: 2. Kâğıt Fabrikası'nın tek katlı bölümüdür. Müzede yer alan her türdeki kâğıt eserin restorasyonunun ve konservasyonunun yapılması çok önemlidir. Bu kapsamda Kâğıt Müzesi'ne yakın konumda ve Müze'nin bu ihtiyacına yönelik olarak yapıya "Kâğıt Restorasyon ve Konservasyon Atölyesi" önerisi getirilerek tarihi eserlere yeniden hayat verilmesi amaçlanmıştır.

5 No'lu Yapı: Yapı, Film Platosu ve Bilim Merkezi'nin yanında konumlanmaktadır ve farklı işlevler üstlenen kültür evlerini gören bir manzara sahiptir. Artacak ziyaretçi sayısının temel ihtiyaçlarının bu tescilli yapıda düzenlenecek "Bahçeli Kafe-Restoran" önerisi ile karşılanması amaçlanmıştır. Bu sayede diğer öneri kullanımlara ek olarak bu yapı ile de SEKA'da geçirilecek zamanın artırılması sağlanmış olacaktır.

6 No'lu Yapı: Kültür evleri olarak geçen dernek, müdürlük, dokümantasyon merkezi gibi çeşitli kullanımları barındıran bu alanda yer alan tek katlı harabe yapı Başalan İstanbul Kamera Müzesi örneğindeki gibi “Fotoğraf Müzesi” olarak önerilmiştir. Ayrıca dokümantasyon merkezine yakın konumda olan tescilli yapı restore edilerek fabrika döneminden günümüze kronolojik olarak fotoğrafların sergilenebileceği önemli bir mekân sağlayacaktır.

7 No'lu Yapı: Çevresinde bulunan eğitim tesislerinin ihtiyaç duyabileceği bir kullanım türü olarak “Kütüphane” önerisi hem yapının mekânsal nitelikleri ile hem de yakında yer alan Müze kullanımı ile uyumludur. Tek katlı bu yapı yükseklik ve büyüklük olarak benzerlik gösteren İzmir Milli Kütüphane örneğindeki gibi “Halk Kütüphanesi” olarak önerilmiştir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Geçmişteki kent yaşamının önemli belirleyicilerinden biri iş yeri ve konut ilişkisinin bütünlüğüdür. Kentliler çalışma hayatının büyük bölümünü bu alanlarda geçirdiğinden bu alanlara aidiyet gelişmiş ve sonuçta iş ve sosyal yaşama ilişkin oluşan bellek yer'in ruhunu (sense of place) oluşturmuştur. Dolayısıyla endüstriyel mekânların kapanması, gelecek nesillerin kolektif hafızalarında bir boşluğa neden olur. Bir başka deyişle bu endüstriyel miras alanları mekânsal pratikler ve duygular arasındaki ilişkinin sembolleri olarak yer bağlılığının ve kolektif anıların nirengi noktalarıdır (Barthel, 1996; Pusca, 2010).

Günümüze ulaşan bu endüstriyel alanların, kültür miras değeri, sadece mekâna ve maddi unsurlara ilişkin olmayıp aynı zamanda bu öğelerle ilişkili insanlar, sosyal yaşam, işlevler gibi somut olmayan miras değerlerini de barındırmaktadır. Dolayısıyla bu endüstriyel miras alanları hem ülke ve kent ölçeğindeki misyonu hem de geçirdiği süreç nedeniyle yer'in ruhu ile birlikte değerlendirilmelidir (Fu, 2012, ss. 22-26). Bir başka deyişle bu alanlarda korunması-yaşatılması gereken değerler sadece tescilli yapılar değil, alanın tamamıdır.

SEKA Kâğıt Fabrikası ve aynı dönemde gerçekleştirilen diğer Kamu İktisadi Teşebbüsleri ulusal kimliğin ve kültürün de önemli unsurlarıdır. Çünkü bu yapılar dönemin modernleşme projesinin birer simgesi olmanın yanı sıra ulusun ekonomik özgürlüğünün sağlanmasına etki eden yapı taşları olarak, ülkenin ulusal tarihi içinde de yer tutarlar. Buna karşın 1980 sonrası ortaya çıkan özelleştirme politikaları ile bu özellikteki pek çok alanın, sadece ekonomik değerine ve faaliyetin sürdürülebilirliğine bakılarak işlevi sonlandırılmıştır. Endüstriyel miras kavramının görece olarak yeni olması ve ülke koruma pratiği içinde yakın zamanda yer bulması, işlevini kaybeden bu alanlar kaybedilmiştir. SEKA Kâğıt Fabrikası'nın özelleştirilmesinin daha geç dönemde gündeme gelmesi bu alanda bazı unsurların korunmasını sağlamıştır.

Endüstriyel miras alanlarının ve yapılarının kentin diğer korunacak unsurları ile birlikte ele alınması ve bu doğrultuda planlanması önemlidir. Dolayısıyla, bu

alanlara ilişkin öneriler, kent bütünü ile ilişkileri düşünülerek, kent kimliği ile uyumlu ve kentlilerin uzlaşabileceği kamusal kullanımlar öncelikli projelerle geliştirilmelidir.

Endüstrileşme, kent tarihinin bir dönemini, mekânsal, sosyal ve ekonomik yönleriyle etkilemiştir. Ancak, kentlerde teknolojik gelişmelerle yaşanan dönüşüm, hizmet sektörünün gelişmesi ve ağırlık kazanması ile birlikte ağır sanayi alanları yavaş yavaş kent merkezlerini terk etmeye başlamıştır. Bu alanların kullanım/dönüşüm sürecine bağlı olarak kentsel bellekte kopuşlara neden olabilecek sorunlar da ortaya çıkabilecektir. Bu nedenle endüstri yapıları, tarihi kimliği yansıtan ve oluşturan öğelerden biri olarak, kentsel belleğin devamlılığını sağlamakta önemli yapı taşları olarak ele alınmalıdır (Büyükarıslan ve Güney, 2015).

Bu metinde Kocaeli kenti için, kentin sanayi ile gelişiminin ilk unsurlarından biri olan ve bu özelliği ile kentin toplumsal yapısını da etkileyen ve yakın dönemde endüstriyel kullanım olanağını kaybederek yeniden işlevlendirilen bir dönüşüm örneği olarak SEKA Kâğıt Fabrikası ve çevresi incelenmiştir. Uzun yıllar boyunca üretime devam eden SEKA Kâğıt Fabrikası var olduğu dönemde İzmit'in kentsel yaşamını tümüyle etkilemiştir. Sahip olduğu endüstriyel miras ve kültürel miras değeri ile İzmit kentinin kimliğinin belirlenmesinde önemli bir role sahiptir.

Kentsel yaşamın gerektirdiği ihtiyaçların karşılanamamasıyla ortaya çıkan problemleri çözebilmek için kentsel dönüşüm projeleri yöntem olarak seçilmiştir. Hızla gelişip büyüyen kentte SEKA alanının eski önemini yitirmemesi ve çöküntü alanlarına dönüşmemesi adına yeniden işlevlendirme çalışmaları gündeme gelmiştir.

Alanda yeniden işlevlendirme kapsamında gerçekleştirilen SEKA Kâğıt Müzesi ve Kocaeli Bilim Merkezi projesi için temel ilkeler; mevcut endüstriyel izlerin mümkün olduğunca yerinde korunması; fabrikanın özgün plan şemasına, yapım tekniği ve cephe düzenine sınırlı düzeyde müdahale edilmesi; hamur ve üretim ünitelerinin müze amaçlı kullanımı; ikmal ünitesinin kültürel ve eğitim amaçlı kullanımı; kâğıt üretiminin sürdürülmesi; Sekapark alanıyla bütünleşmesinin sağlanması ve bu alan içerisinde cazibe merkezi oluşturulması olarak belirlenmiştir (Oral Aydın ve Kartal, 2016). Gerek Sekapark Projesi gerekse de yeniden işlevlendirme uygulamaları, İzmit kent merkezi için kamusal kullanımlar açısından önemli kazanımlar oluşturmuştur.

Buna karşın uygulama yapılan bölümler dışında, atıl kalan yapı ve alanların da var olduğu görülmektedir. Bu çalışma ile görece olarak atıl kalan ya da kullanımında sınırlılıklar bulunan yapı ve alanlara yeni işlevler önerilmiştir. Önerilerin mevcut projelere ilişkin belirlenen esaslarla ve düzenlenen yapılarda yer alan işlevlerle uyumlu olması ve alanın tümünün etkin ve verimli kullanımının sağlanması hedeflenmiştir. Böylece mevcutta var olan rekreasyon, müze ve bilim merkezi, otel ve resmi kurum kullanımlarına ek olarak geliştirilen yeni işlev önerileri ile alanın karma kullanım olanakları güçlendirilmiştir. Alanın kültürel miras olarak

ve potansiyellerine yeni kullanım olanaklarının eklenmesi ile kentlilere yeni deneyim alanlarının oluşturulması ve kültürel sürekliliğin sağlanması amaçlanmıştır. Bu amaç aynı zamanda alanın gece ve gündüz kullanımını sağlayarak ölü alanların oluşmasını da engelleyecektir.

Sonuçta planlarla bütüncül bir çalışma gerçekleştirilmesi ve kent kimliğinin korunabilmesi için kentle birlikte sembolleşen yapıların bir kısmının değil de tamamının korunması, SEKA'nın kentte ve kentlide var olan kimliğini tehdit edecek hiçbir dönüşümün yapılmaması gerekmektedir.

SEKA alanı sahip olduğu değerleri itibariyle farklı ölçeklerde ele alınabilecek niteliklere sahiptir. Bölgesel ölçekte stratejik planlardan, yerel ölçekte koruma planları, tasarım ve peyzaj düzenlemeleri ve yapısal ölçüğe kadar farklı ölçek ve içeriklerde çalışmaların yapılması gereksinimi bulunmaktadır. Gelecek çalışmalarda elde edilecek sonuçlar, endüstriyel miras alanlarının korunması ve sürdürülmesinde yeni araç ve yöntemlerin geliştirilmesine katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

Aktin, S. (2020). Toplumsal bellek ve endüstriyel mekân: Antalya Pamuklu Dokuma Fabrikası örneği. *Sosyoloji Notları*, 4(2), ss. 2-21.

Aras, A. ve Maşat Özdemir, İ. (2013). Cumhuriyetin endüstri mirasları: Sümerbank Fabrikaları, *Mimarlar Dergisi*, 9, ss. 24-29.

Aritan, Ö. (2004). *Kapitalist/sosyalist modernleşme modellerinin erken Cumhuriyet dönemi mimarlığının biçimlenişine etkileri – Sümerbank KİT Yerleşkeleri üzerinden yeni bir anlamlandırma denemesi*. (Doktora Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Aritan, Ö. (2008). Modernleşme ve Cumhuriyetin kamusal mekan modelleri. *Mimarlık Dergisi*, 347, ss. 49-56.

Arkİstanbul, (bt). İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kütüphane ve Müzeler Müdürlüğü Atatürk Müzesine Ait Yağlıboya Tabloların Restorasyon ve Konservasyonu. <http://www.arkist.com/?portfolio=resim-kagit-konservasyonu>, (Erişim Tarihi: 20.06.2020).

Asiliskender, B. (2002). *Cumhuriyet'in ilk yıllarında mimaride 'modern' kimlik arayışı; Sümerbank Kayseri Bez Fabrikası örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Asiliskender, B. (2004). Erken Cumhuriyet'in 'modern' mirası: Sümerbank Kayseri Bez Fabrikası ve lojmanları. *Mimarlık*, (316), ss. 53-58.

Asiliskender, B. (2008). *Modernleşme ve konut; Cumhuriyet'in sanayi yatırımları ile Kayseri'de mekansal ve toplumsal değişim*. (Doktora Tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Asiliskender, B. (2009). Cumhuriyet sonrası kalkınma hareketi olarak sanayileşme ve mekansal değişim. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, (13), ss. 153-170.

Avsan, D., Pulat Gökmen, G. ve Uçman Altınışık, İ. (2020). Endüstriyel mekân ve kentsel hafıza; Sümerbank Denizli İplik Fabrikası üzerinden bir değerlendirme. *İdealkent*, 11(Kentleşme ve Ekonomi Özel Sayısı), ss. 997-1022.

B. Aktop (kişisel iletişim, 28 Mayıs 2020).

Barthel, D. (1996). Getting in touch with history: The role of historic preservation in shaping collective memories. *Qualitative Sociology*, 19(3), ss. 345–364.

Boratav, K. (1988). *Türkiye iktisat tarihi, 1908-1985* (Vol. 1). Gerçek Yayınevi, İstanbul.

Boratav, K. (2012). *Türkiye iktisat tarihi 1908-2009*, 17. Basım, İmge Kitabevi, Ankara.

Büyükarslan, B. ve Güney, E. (2015). Endüstriyel miras yapılarının yeniden işlevlendirilme süreci ve İstanbul Tuz Ambarı örneği. *Beykent Üniversitesi Fen ve Mühendislik Bilimleri Dergisi*, 6(2), ss. 31-57.

Cengizkan, A. (2019). *Modernin saati* (2. Baskı). Arkadaş Kitabevi.

Cengizkan, N. M. (2006). Endüstri yapılarında yeniden işlevlendirme: “iş”i biten endüstri yapıları ne “iş”e yarar?. TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi, Dosya 3, Bülten 45, ss. 9-13.

Coşkun, M.B. (2017). Özelleştirme düşüncesinin türk kamu yönetiminde devletin etki alanının şekillenmesindeki yeri ve önemi. *Sosyal ve Beşeri Bilimleri Dergisi*, 9(2), 81-91.

Crinson, M. (2005). *Urban memory: history and amnesia in the modern city*. London and New York: Routledge.

Çelik, Z. (2012). Neoliberalizmin kısa tarihi. *İdealkent*, 3(7), 187-193.

Çömlekçioğlu Kartal, R. (2009). *SEKA I. kâğıt fabrikasının mimari analizi ve çağdaş hayata adaptasyonu için öneriler*. (Yüksek Lisans Tezi). Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Gebze.

Dölen, E.(2014). *Çin'den Kocaeli'ne kâğıdın öyküsü*. Kocaeli: Kültür ve Sosyal İşler Dairesi Başkanlığı Yayınları-29, ss. 42-87.

Eldek, H. (2007). *Value assessment for defining the conservation principles for Kayseri Sümerbank Bez Fabrikası*. (Yüksek Lisans Tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Ercan, F. (2004). Sermaye Birikim Rejiminin Çelişkili Sürekliliği. *Neoliberalizmin Tahribatı* (Ed. Balkan, Neşecan ve Sungur Savran), Metis Yayınları, İstanbul.

Eser, U. (1993). *Türkiye’de Sanayileşme*, İmge Kitabevi, Ankara..

Feroğlu, Y. E. (2008). *Ankara Bira Fabrikası’nın günümüz koşullarında işlevsel dönüşümü üzerine bir araştırma*. (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Fu, C.C. (2012). Enlightening the spirit of industrial heritage in Taiwan. TICCIH XV Congress, 2012: The International Conservation for the Industrial Heritage Taipei, Taiwan, 2, 22-35. <https://ticcih.org/wp-content/uploads/2013/10/Taipei2012SelectedPapersv9.pdf>, (Erişim Tarihi: 03.08.2021).

Gemici, B. (2011). *Eski endüstri alanlarının yeniden işlevlendirilmesinde kentsel kalite ve değer artışına ilişkin kullanıcı algısı: İzmit- Sekapark örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.

Gezen Mimar, (2017). İstanbul’da Gezilmesi Gereken 27 Tarihi Mekân. İç Mimarlık Dergisi. <https://www.icmimarlikdergisi.com/2017/05/23/istanbuldagezilmesi-gereken-27-tarihi-mekan/>, (Erişim Tarihi: 19.06.2020).

Gülay, A. (2019). *Endüstriyel mirasın korunması ve turizm açısından değerlendirilmesi: Zonguldak ili örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.

Gürkan, Ü. Ç. (2019). Erken Cumhuriyet döneminde kamusal mekânda modernliğin temsili: Isparta kenti örneği. *TÜBA-KED Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi*, (19), ss. 145-158.

ICOMOS, (2011). XVIIème Assemblée Générale, Joint ICOMOS – TICCIH Principles for the Conservation of Industrial Heritage Sites, Structures, Areas and Landscapes. Paris, http://www.icomos.org/Paris2011/GA2011_ICOMOS_TICCIH_joint_principles_EN_FR_final_20120110.pdf, (Erişim Tarihi: 03.08.2021).

İnal, A. (2014). *İnşaat sektörünün ekonomik büyümeye etkisi (2002-2014) ve sürdürülebilir büyüme*. (Yüksek Lisans Tezi). TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

İzmir Milli Kütüphane, (bt). Kütüphanemiz, Galeri, Kütüphane Resimleri. <http://www.izmirmillikutuphane.com/Galeri>, (Erişim Tarihi: 16.01.2022).

İzmit SEKA’nın Dönüşümü, (bt.a). Kent. <https://www.izmitteseka.com/kent>, (Erişim Tarihi: 08.07.2020).

İzmit SEKA'nın Dönüşümü, (bt.b). Mimari. <https://www.izmitteseka.com/mimari>, (Erişim Tarihi: 03.06.2020).

Karadağ, A. ve İncedere, L. (2017). Türkiye'de endüstri mirasının korunması" (Ed. Ferhat Aslan). *Türkiye Coğrafya Araştırmaları* içinde kitap bölümü (ss. 13-42). Pegem Akademi. Ankara.

Karadağ, A. ve İncedere, L. (2020). Kentsel belleğin sürdürülebilirliği açısından İzmir'deki endüstri miras alanlarının önemi: Alsancak Liman ardı bölgesi örneği. *Ege Coğrafya Dergisi*, 29(1), ss. 57-71.

Kayın, E. (2001). İzmir'de tarihi mekânlar ve kentliler arasında yeniden kurgulanan ilişkiler. *İzmir Kent Kültürü Dergisi*, (3), ss. 66-71.

Kayın, E. (2013). Endüstri mirasına yönelik koruma müdahalelerini değerlendirme ölçütleri ve Terkos Pompa İstasyonu. *Mimarlık Dergisi*, 370.

Kıraç, B. (2013). Endüstri mirasının korunması ve yeniden değerlendirilmesi. *Mimaran Dergisi*, 9, ss. 7-19.

Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, Müzeler Müdürlüğü, SEKA Kâğıt Müzesi Sunumu, 2016.

Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, Yapı Kontrol Dairesi Başkanlığı, 1/1000 Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planı, 2014.

Köksal, G. (2005). *İstanbul'daki endüstri mirası için koruma ve yeniden kullanım önerileri*. (Doktora Tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Köksal, G. (2008). Industrial heritage in İstanbul. *TICCIH Bulletin*, (41), İspanya, ss. 6-7.

Köksal, T. G. ve Ahunbay, Z. (2010). İstanbul'daki endüstri mirası için koruma ve yeniden kullanım önerileri. *İtüdergisi/a*, 5(2).

Köksal, G. (2013). *Kentsel koruma ve yenileme bağlamında sanayi mirası: bir kamu projesi olarak Seka Fabrikası örneği*. Prof. Dr. Nur Akın'a Armağan Mimari ve Kentsel Koruma, YEM Yayın, İstanbul, ss. 399-412.

Köksal, G. (2015). *Kazıklı kervansarayı duvar restorasyonu ve iç ek yapısı*. VİTRA Kültür Yapıları, VİTRA Yayını, İstanbul, ss. 102-107.

Köse, B.(2018). *Responding the challenges of preserving an industrial network as heritage: Turkey cellulose and paper factorie (SEKA)*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Kudubeş, İ. E. (2015). *Özelleştirmenin sebepleri, amaçları ve sonuçları: Türkiye analizi*. (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Loures, L. (2008). Industrial heritage: the past in the future of the city. *Wseas Transactions on environment and development*, 4(9).

Lumun, A. N. (2014). Effects of deindustrialization on peripheral nations. *International Journal of Humanities and Social Science*, 5(1), 236-239.

Lynch, K. (2010). *Kent imgesi* (2. Baskı). (İ. Başaran, Çev.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. (Orijinal çalışma basım tarihi 1960), ss. 1-2.

Martin, P.E. (2009). Industrial archaeology. T. Majewski and D. Gaimster (Der.), *International Handbook of Historical Archaeology* içinde (ss. 285–297). New York: Springer.

Mellor, I. (2012). The workplace: space, society and the textile mill. *Industrial Archaeology Review*, 27(1), ss. 49–56.

Müze Sergi Tasarımı ve Yapım İşleri, (bt). Tüm Projeler, Başalan İstanbul Kamera Müzesi. <http://www.muzesergiisleri.com/basalan-istanbul-kamera-muzesi/>, (Erişim Tarihi: 20.06.2020).

Nizhny Tagil Charter. (2003). The Nizhny Tagil Charter for the industrial heritage <https://www.icomos.org/18thapril/2006/nizhny-tagil-charter-e.pdf>, (Erişim Tarihi: 03.08.2021).

Onur Işıkoğlu, B. (2018). 2000 Sonrası Türkiye'de Neo-liberal Ekonomi Politikalar; Mimarlık ve Mimarlar. *Itobiad: Journal of the Human & Social Science Researches*, 7(3).

Oral Aydın, E. Ö. ve Kartal, R. Ç. (2016). Kocaeli Seka I. Kâğıt Fabrikası'nın mimari analizi ve yeniden kullanım önerileri. *Tüba-Ked Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi*, (8), ss. 21-34.

Özdemir, M. (2004). *Atatürk döneminde Sümerbank: (1933-1938)*. (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Pusca, A. (2010). Industrial and human remains of post-communist europe. *Space and Culture*, 13(3), ss. 239–255.

Saner, M. (2012). Endüstri mirası: kavramlar, kurumlar ve Türkiye'deki yaklaşımlar. *Planlama Dergisi*, 52, ss. 53-66.

Sarioğlu, M. (2008). *Bir Cumhuriyet aydını: Mehmet Ali Kâğıtçı* (1. Baskı). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

SEKA Dergisi Yayın Kurulu, (1984). SEKA'da önemli günler. *SEKA Dergisi*, (2), s. 12.

SEKA Dergisi Yayın Kurulu, (1999). Marmara depreminin SEKA üzerindeki etkileri. *SEKA Dergisi*, (63), ss. 4-6.

SEKA Kâğıt Müzesi Arşivi, SEKA Arkeolojik Sunum, 2010.

SEKA Kâğıt Müzesi Arşivi, Sergi Grafik Panoları, 2014.

Selvi Ünlü, T. (2017). Kent kimliğinin oluşumunda kentsel bellek ve kentsel mekân ilişkisi: Mersin örneği. *Planlama Dergisi*, 27(1), ss. 75-93.

Sf GIRL, (2015). <http://www.sfgirlbybay.com/2015/05/21/spotted-commissary/>, (Erişim Tarihi: 20.06.2020).

Sönmez Öğütte, F. (2019). Makro süreçlerden yerel dinamiklere Türkiye’de sanayisizleşme (ss. 130-147). *Kent, İnşaat ve Ekonomi Kongresi Kitabı*, Gaziantep.

Speedcity’de Formula Simülasyonu Heyecanı, (bt). <https://www.yakala.co/istanbul/istanbul-avrupa/speedcityde-formula-simulasyonu--firsati>, (Erişim Tarihi: 20.06.2020).

Strangleman, T. (2012). Work identity in crisis? rethinking the problem of attachment and loss at work. *Sociology*, 46(3), ss. 411–423.

Şahinbey Belediyesi, (bt). Bilgi Hizmetleri, Müzeler, Bayazhan Gaziantep Kent Müzesi. <https://www.sahinbey.bel.tr/idet/320/101/bayazhan-gaziantep-kent-muzesi>, (Erişim Tarihi: 16.01.2022).

Tanyeli, G. (2000). Endüstri arkeolojisi yapılarının korunması ve yeniden işlevlendirilmesi. *Domus m*, (8), ss. 50-51.

Tekeli, İ. (1995). Bir modernite projesi olarak Türkiye’de kent planlaması. *Ege Mimarlık*, 2(16), ss. 51-55.

Tekeli, İ. (8-10 Haziran, 1999). [Konferans sunumu]. Kamu Yönetiminde Planlamanın Kurumsallaşması, Mersin Üniversitesi.

Tekeli, İ. ve İlkin, S. (2003a). *Cumhuriyetin Harcı* (2. Baskı). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Tekeli, İ. ve İlkin, S. (2003b). *Cumhuriyetin Harcı I: Köktenci modernitenin doğuşu*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Tekeli, İ. (2004). *Cumhuriyetin Harcı III: modernitenin altyapısı oluşurken*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.

Tekeli, İ. ve İlkin, S. (2010). *Cumhuriyetin Harcı II: Köktenci modernitenin ekonomik politikasının gelişimi*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Till, K. E. (2012). Wounded cities: Memory-work and place-based ethics of care. *Political Geography*, 31(3-4).

Timur, O. (2013). *Kent kimliği açısından SEKA Kâğıt Fabrikası’nın dönüşümü*. (Bitirme Tezi). Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul.

Topaloğlu, G. ve Beşgen, A. (2017). Bir kolektif bellek hikâyesi: Trabzon tekel binası ve çevresinin anlattıkları. *İdealkent*, 8(22), ss. 692-721.

Trinder, B. ve Douet, J. (2012). Industrial archaeology: a discipline? in industrial heritage re-tooled. *The TICCIH guide to Industrial Heritage Conservation*, 3, ss. 24-30.

Tunçelli, O., Muşkara, U. ve Hülagü, K. T. (2020). Kocaeli bölgesi kültürel ve endüstriyel mirası geliştirme proje önerileri. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, (26), ss. 697-717.

Turgut Gültekin, N. (2016). Kültürel ve endüstriyel miras olarak Ankara Şeker Fabrikası. *İdealkent*, 7(20), ss. 906-935.

UTTA Planlama, Projelendirme, (2010). İzmit-SEKA ve Çevresi I.ve III. Derece Arkeolojik Sit Alanı KAİP Revizyonu, 1/2500 Ölçekli Arkeolojik Bulgulara İlişkin Değerlendirmeler-Korunması Gerekli Doğa Varlıkları-Tescil Durumu.

UTTA Planlama, Projelendirme, (2010). İzmit-SEKA ve Çevresi I.ve III. Derece Arkeolojik Sit Alanı KAİP Revizyonu, 1/2500 Ölçekli SEKA Alanı Dönemsel Restitüsyonu, 1.Dönem (1936-1945)-2.Dönem (1946-1955)-3.Dönem (1956-1960)-4.Dönem (1961-1998)-5.Dönem (1999-2005).

Uzun, M. (2014). Endüstri alanı dönüşüm projesi Sekapark'ın (Kocaeli-İzmit) kıyı kullanımına etkisi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (30), ss. 154-181.

Wannart, (2018). Gözlerinize İnanamayacağınız Muhteşem 10 Sinema Salonu. <https://www.wannart.com/gozlerinize-inanamayacaginiz-muhtesem-10-sinema-salonu/>, (Erişim Tarihi: 20.06.2020).

Yaşam, (2017). Atatürk'ün Hatıraları Nüfusta Kayıtlı Olduğu Mahallede Yaşatılıyor. <https://www.aa.com.tr/tr /yasam/ataturkun-hatiralari-nufusta-kayitli-oldugu-mahallede-yasatiliyor/960758>, (Erişim Tarihi: 20.06.2020).

Yücel, F. (2014). Cumhuriyet Türkiye'sinin sanayileşmede ilk önemli adımı: Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı 1934-1938. *TMMOB Elektrik Mühendisleri Odası*.